

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST
V., Személynök-utca 25. sz.

Telefonszámok:
Szerkesztőség, kiadóhivatal és könyv-
kiadóvállalat — — — — — 95-28.
Hirdetési osztály — — — — — József 106-47.
Nyomda — — — — — — — — — 143-06.

ZSIDÓ HETILAP

Hirdetési osztály:
VII., Kertész-utca 16. szám.

Előfizetési feltételek:
Egész évre — — — 50.— korona
Fél évre — — — 25.— korona
Negyed évre — — — 12.50 korona
.... Egyes szám ára 1 kor.

Az új Magyarország

megszületett. A proletár-diktatúrát, a szegények és elnyomottak diadalát ki tudná jobban és erősebben átértetni és üdvözölni, mint az évezredek elnyomottja: a zsidóság? Mi vagyunk a világtörténelem proletárjai és a világtörténelmen átvonuló földalatti forradalmi láng egy zsidó génuszban: Leo Trotszkijban csapott föl először isteni erővel, minden eddigi forradalmat megszegyenítő akarat-
tal és tudatossággal.

Ebben az országban eddig minden osztályban képviselve volt a zsidóság. A kapitalista-rendszer és az osztályuralom megteremtette a kapitalista, a munkás és kifosztott zsidókat. Elég volt ebből a középkori állapotból! A kommunizmus szabadságot hozott mindenkinek és mindenkinek egyformán dolgoznia kell. Voltunk jobbágysai minden társadalmi osztálynak; alamizsnákat dobott valásunknak az osztályállam, ugyanakkor, mikor főpapjai zsidóirtásra izgattak. Most a mindent ki-egyenlítő szabadság, az elnyomottak uralma következik; aki dolgozik, csak az fog élni az új világrendben.

A zsidóság mindig dolgozott. Dolgozott Egyiptom piramisain a zsarnokok járma alatt; dolgozott a gettókban a pápák és királyok inkvizíciója közepette. Adott az emberiségnek tanokat, amik-

ből forradalmak és megújulások születtek. Mózes földtörvénye kommunista-törvény; a talmud eszeusai már kommunista-rendszer szerint éltek; Spinoza, Marx és Lassalle fajtájának nem kell magyarázni: mi a forradalom és mi a szocializmus.

Miként az orosz, a magyar proletáruralom is szabaddá tette a vallást és elszakította az államtól. Nem lesz többé rosszakaratu gyámkodás fölöttünk. Szabad lesz az iskola és szabad lesz a vallás. Senkit hite gyakorlása miatt bántalom érni nem fog; senkit hite miatt elüldözni, bántani nem fognak. Szabad lesz a vallás és a zsidóságnak nincsenek klerikális céljai a vallásával. A zsidóság — mint kétezer év óta — vallásában most is csak hinni és tanulni akar. Hitünket, mely nehéz órákban vigaszt és tápot nyújt, hitünket, melylyel gyermekeinket jobbakká és erkölcsösekké tudjuk nevelni, hitünket, mely csak kulturát és heroizmust tanít, szabadon gyakorolhatjuk az új világrendben.

Össze kell tartanunk hitközségeinket a hit és érzés alapján; fenn kell tartani templomainkat, hogy azokban hirdethessük Istent. Szabad államban szabad zsidók, munkás államban munkás zsidók — ezek akarunk és fogunk maradni.

Az új rend

alapján éppugy, mint Oroszországban

megszűnt a vallásügyi miniszterium, vagyis a felekezet mostantól fogva maga intézi összes ügyeit, állami segédkezés, beleavatkozás és jóváhagyás nélkül.

Megszűnik az iskolai hitoktatás.

Aki vallását gyakorolni akarja, annak semmi akadály útjában nem áll. Az orosz szovjet-alkotmány szövege szerint: „a vallási és a vallásellenes propaganda teljesen szabad joga a lakosoknak.”

Nincsen nap,

hogy újabb és újabb atrocitásokról ne küldenének hírt szerkesztőségünkbe szerencsétlen hitfeleink. A kassai zsidórazzia után a román zsidósorozásról kellett hírt kapnunk.

A románok általános sorozást rendeltek el Erdélyben, a magyar haderő ellen felállítandó hadseregbe. A magyarokat nem kényszerítik bevonulásra, de kényszerítik a zsidókat azzal, az indokolással, hogy ők nem magyarok, tehát, mint a többi nemzetiségnek, nekik is be kell vonulniuk. Désen, Zilahon ez alapon összefogdosták a fiatal zsidóságot, bevonulásra készítették és arra, hogy nyilatkozatot irjanak alá, miszerint önkéntesen (!) vonulnak

be. Harcba küldik őket, mint más nemzetiséget a magyar ellen.

Pozsonyban is dühöng a zsidógyűlölet. A cseh miniszteriumokban iparendélyt, kereskedői igazolványt zsidó nem kaphat. Brummer városkapitány az igazolványokért hozzá forduló zsidóknak ezt feleli:

— Menjenek igazolványért Palesztinába!

E tudatos, vakmerő üldözés napról-napra foko-

zódik. Az egykori szabad Magyarország területén inkvizíciós bandák garázdálkodnak. Akik segíthetnek volna rajtunk, az amerikai, az angol, a francia zsidóság elmerültek egy gaz imperializmus mámorában és elnyomásunkon dolgoznak.

A magyar tanács-köztársaság vörös hadserege meg fogja szüntetni a gaz nemzetiségi elnyomást és meghozza a felszabadulást a szerencsétlen elnyomottaknak egész Magyarországon!

Fellner Andor gyászoló családjánál.

Írta: Vágvölgyi Lajos dr. aradi főrabbi.

A nagy temetés után volt, aminőhöz foghatót nemcsak Arad nem látott még, de Budapest sem és sehol senki a világon: hogy egy egész nemzet a magáénak valljon egy zsidó halottat és oly hallatlan disszel, pompával kíséje utolsó útjára. Még nem is a kormány képviselőire gondolok első sorban, akik nemcsak „jelen voltak, de csodásan méltatták is hatalmas szónoklatok keretében és a koporsó előtt hirdették, hogy az iskolás könyvekben ezentul nem királyok tetteit, hanem a Fellner Andorokét, Fellnerek jellemét kapja majd az ifjuság olvasmányul.

Az a végeláthatatlan sok ezernyi embertömeg, lebeg előttem, amely kísérté s amely jobbról-balról várta a menetet, járdán, háztetőkön, utcai fákra felkapaszkodottan, kocsik és a szembejövő utközben megakadt gőzvonat vagonjainak hátán. Látni kellett, mily megilletődéssel huzzák le kalapjaikat az emberek, mily ihlettel süvegeli meg a halottas kocsit még a falvakból bejött parasztnép is. Ezt nem lehetett megrendelni, mint a katonazenét. Különben a cigánybandák is maguktól jöttek mind és lengő nemzeti zászlók után ballagva huzzák a legbusabb magyar nótákat. Amikből azonban nem igen lehetett sokat hallani; valameddig csak a menetet tartott zajos berregéssel, hatalmas repülőgép kóválygott fölötte, amely mögött a gyász jeléül két nagy fekete lobogó uszott a légben.

Künn a temetőben a pap utolsó imája közben a gép egészen lebecsátkozott, egyenesen a fejünk fölé és koszorút vetett a hős vértanu ravatalára...

Sortüz, himnusz, még egy lelketrázó él mólé rachamim... dübörögnek a rögök, elcsukló zokogás a sir szélén és lassan-lassan hazafelé hömpölyög a mérhetetlen tömeg, mindenki abban a tudatban, hogy egy historiai momentumnak volt tanuja. Hiszen akit most temetnek, azt cikkekben, versekben, ércben és márványban fogják megörökíteni. A magyar népköztársaságnak első martirja.

Ami később a templomban történt, sokaknak már csak kis epizód. Nekünk nem egészen az volt, bár nem akarjuk a halottat a zsidóság számára kisajátítani.

A nemzet halottjának édesatyja — péntek este lévén — l'chó dódi után megjelent az istenházának bejáratában. Addig a szent hagyománynak megfelelően künn várt a templom előcsarnokában. Feléje fordul az egész község. Miközben elébe megyek, hogy a „hamokaum jenachem“-mal köszöntsem, hozzám csatlakoznak a templomatyák, az előljárók, számosan a község tagjai közül. Mindannyiunk lelkét egy érzés járja át, a kidus hasem gondolata van közöttünk és arra is gondolunk, hogy történelmi alak, akit mi siratunk: a szabaddá vált Magyarország egyik halhatatlan vértanuja és feledhetetlen hőse.

Vigaszos, szeretetteljes szavakkal kezét szorítottunk az apával...

Másnap ott ültem közöttük, a család körében. Nem én voltam az első látogató. Elsőül Böhm hadügyminiszter járt náluk a katonai állomásparancsnok kíséretében. Nem győzik elbeszélni, mily jószágos, gyengéd volt hozzájuk. Amivel csak meleg emberszív mély sebtől vérző szívek keservét enyhíteni tudja, avval mind elárasztja őket.

Rajta kapom magam, hogy pillanatra önfeledten kutatva nézem az arcokat, mint hatott a szülőkre a nagy katasztrófával szemben az, hogy a gyermekük halhatatlanná tette magát, hogy a nemzetnek is, a világnak pedig külön is megbecsülhetetlen szolgálatot tett a klasszikus jellemével, mit sohasem felejtethünk neki. De urrá válok magamon, szóba sem hozom a dolgot, eléggé hallhatták már. A meg-megránduló arcizmok, a fátyolos bus tekintetek, a szemekben pedig a csöndes megadás, eleget beszélnek két érzés viaskodásáról.

Magamhoz intem Fellner Andor három leánytestvére közül a legifjabbikat, a szőke kis Lillikét. A fejcskáját simogatva mondom neki:

— Most már Andor helyett is szeresd gyermekem anyuskát!

Nagy könnycseppek jelennek meg az értelmes, szomorú szempárban. Hirtelen átöleli édesanyja nyakát és keservesen felsír a mélyen érző gyermek.

Megtudom, nem ez volt egyben az ifjunak is édesanyja. De ő nevelte volt négy éves korától fogva, oly szeretettel, hogy a fiu a harctérről nem egyszer levelek helyett versikéket írogatott neki drága meleg ragaszkodással, végnélküli hálával.

Fellner Andor 1899 május hó 26-án született Battyán, tehát most a 21-ik életévét járta. Adolfnak van anyakönyve, de ezt a nevet alig is ismerte. A családnak ő mindig Bandi volt, irományain Andornak szerepelt. Atyja, Fellner Márton, előbb fűszerkereskedő, most malomtulajdonos, ma 50 éves nagyon értelmes egyszerű, komoly ember; édes anyja, Schlesinger Anna, drezdai születésű, 1893-ban elhunyt. Második anyja, Reizer Szidónia, áldott lelkű jószágos lény. Most már évek óta Fel-tóton lakik a család. Aradon csak a temetés alkalmából tartózkodnak a sógoroknak, Karpelesz Zsigmond házában, ahol eddig is volt szomorúság elég. Ez is elvesztett egy fiút, drága jó gyermeket. Ő is a hazának adta. Viruló ifju, sok reménynyel kecsegtető fiát: Móricot. Przemyslkörül esett el hősi küzdelemben, még 1915 január havában. Bánatában azután utána ment az édes anyja is. Nem tudta elviselni, hogy sehosem találni a gyermeke holttestét. Elment utána, abba a másik végtelen világba, ahol megtalálja.

Kérdezősködöm, nem volt-e a fia, Fellnert értem, haragos természetű? A szülők is, a rokonok is egyképen erősítgetik, hogy soha semmilyen vonatkozásban sem

mutatott idegességet. Éppen hogy eleven, pajkos volt gyermekkorában és nem is szeretett tanulni. Később nagyon megkomolyodott. Az elemi iskolát Feltóton végezte, a polgári iskola három alsó osztályát pedig Aradon. 1913-ban édes atyja Párisba viszi, ahol a fiúnak két testvér-
bátyja akkor már több éve a szücsmesterséget tanulja egy Wolfner nevű rokonánál. Azt szerette volna az apa, hogy Andor is ott maradjon. De a gyermek nem tud a nagy világvároshoz szokni, hazavágyik Magyarországra.

Fél év múltán Aradon is van megint, a Vasipar R.-T. növendéke. Utóbb Budapestre szegődik a Süss és Friedmann céghez fémmunkásnak.

Kevés időt tölt ott. Kitör a világháború. Andor újból hazakerül, 1916 tavaszán pedig bevonul Veszeczen az 51-es nehéz tüzérezredhez. Csakhamar a román fronton küzd a hazájáért és kitüntetést is szerez, bronz érmet, Károly csapatkeresztet. De fáj neki az embermészárlás. Szomorú leveleket írogat haza, amikben nem a maga nélkülözéseit panaszozza, sem az állandó életveszedelmet, amelyben él, hanem a gyötrelmes időket, mik az emberiségre szakadtak. Derűsebb hangokat akkor üt meg, amikor külön a „drága anyukámnak” ír. Olyankor ellágyul a lelke és verseket farag és a szülőiház előtti rózsás kertecskéről ábrándozik, amelynek közepén az anyukát látja.

A román frontról a Piave menti frontra viszik, ahol mellhártyagyulladását kap és kórházba kerül. Még meg sem gyógyul, rájuk törnek a jó csehek, kirabolják a kórházat, levetkőztetik a betegeket és ráadásul felgyújtják az épületet is. Fellner azon betegen kénytelen menekülni. Felöltököpenyt kért valahol; alsó ruháján kívül ez minden öltözet. Meztelen lábbal oson egy vonatra és úgy utazik hazájába. Ez éppen akkor volt, amikor nálunk kitört a forradalom. Sok viszontagság után éhezve, fázva, lerongyolódva érkezik Aradra, itt szerető rokonai fogadják. Majd a kórházban jelentkezik. Rövidesen néhány hónapra szabadságot kap, hogy a szülői háznál gondos ápolás alatt helyrehozhassa egészségét.

Minden küzdést, keservet felejtve, boldogan siet Feltótra. Kiszinezi lelkében a viszontlátás örömeit. Micsoda meglepetés lesz ez a szülőknek, nővéreknek, akik nem is sejtik jövetelét és milyen gyönyörűség lesz az édes otthonnak melege.

Hát csakugyan nagy meglepetés volt — de megdöbbenően keserves. A szülői ház üres volt, vandál, pusztítások színhelye. Bezuzott ablakok, izekre, darabokra tört butorok romjai fogadják, valamerre néz. A szülők és nővérek pedig — sehol. Hányan és hányan térhettek így haza!

Csalódottan, meggyötörve, iszonyu gondoktól, aggodalmaktól kínztatva jó vissza Aradra. Szerencsére azonközben övéi is megkerültek. A fent említett rokonoknál találkoznak és hálát adnak az égnek, hogy legalább egymást látják, együtt lehetnek.

Fellner Andor most még egyszer kiutazik Feltótra és nem nyugszik, amíg rendbe nem hozza valamennyire a szülők házat, hogy mire a közbiztonság némileg helyre áll, visszatérhessenek; azután pedig nem törődve hosszabb szabadságával, önkéntesen jelentkezik, ha félbetegen is, katonai szolgálatra. Azóta többizben járt a demarkációs vonalon és nem egy ütközetben vett részt. Minden szabad idejét ezentúl a szocializmus tanulmányozásának szenteli. Rendkívüli hatással Huppert Henriknek, az aradi katonatanács agilis alelnökének irányítása volt reá, aki ellátta szocialisztikus szakmunkákkal, sok élő tanáccsal. A fiúnak fogékony lelke megtelt a neki eddig többé-kevésbé ismeretlen eszmékkel, eszményi gondolkodásu bajtársa lett a katonatársaknak, akik rövid idő múltán főbizalmiférfiúvá választják. Élénken

részt vett a gyűléseken, ünnepi alkalmakkor meglepő lelkes, formás beszédeket tartott. Így amikor hetekkel ezelőtt Soós Károly tábornok Aradon járt, a legénységhez intézett beszédre Fellner Andor felelt a tábornoknak. Ekkor tette azt a reá nézve végzetessé vált kijelentését, hogy *becsületszavával kezeskedik a legénység fegyelmeért*. A tábornokot Fellner beszéde, komolysága, fellépése annyira meglepte, hogy nyomban ebédre hívta magához. Minderről Fellner egy szóval sem tett említést a szüleinek, a rokonoknak. Sohasem dicsekedett a sikereivel a helyi lapokból tudták meg ezeket, a katonáktól hallották. Csak egyet emlegetett többször az utóbbi időben:

— Meglássátok, mi leszek én májusban! De már megmagyarázni nem akarta a titokzatos kijelentést, mit vár, mit remél.

Arra volt kilátása, most már tudjuk, hogy ő lesz az első egyike, akiket az új rendeletek szerint a legénységi sorból tisztekké fognak avatni.

Mégsem várta be a hadnagyi csillagot.

Csodás lelki erejét azonban még jobban jellemzi az, hogy órákkal az öngyilkosság előtt, levélkét írt volt egy leánykának, akivel előző este egy eljegyzésen megismerkedett, amelyből kitűnik, hogy a leány lelke nagy hálással van reá, szeretne vele ismételtén találkozni. De csak hadd érdeklődjék felőle előbb a leány, győződjék „meg, hogy ő komoly ember”, akinek nincsenek léha szándékai.

— Én már, — írja — holnap reggel századommal együtt távoznom kell a becsület mezejére. Hígyje meg, tisztelt kisasszony, hogy *nem fáj elmenni...*

Néhány sor választ kér, remélhet-e, szabad-e majd visszajövet közelednie...

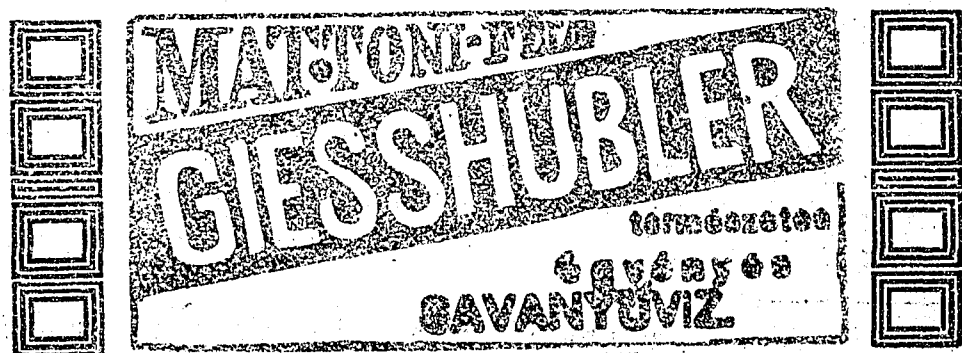
Nem várta be a választ sem, amely pedig megérkezett.

Nem fájt elmennie, szívesen indult, mert hívta a kötelesség. Oly parancsolón hívta, hogy meg sem tudja érteni, mint lehet nem akarni menni. Kétségbeesik néhány bajtársa magatartásán és itthagya jövőt, ébredő szerelmet, az életnek minden ígérését, golyót röpít a szívébe, mert nem tudja becsületszavát beváltani.

Ha a nagyságnak az a kritériuma, amit Schopenhauer mond, hogy: „Gross ist überhaupt nur der, welcher bei seinem Werke nicht seine Sache sucht, sondern allein einen objectiven Zweck verfolgt”, akkor megérdemli a nagy hódoló csodálatot, mely emlékét tiszteli.

Csak annyit még, hogy Párisban élő két testvérbátyja a háború kitörésekor internálva lett. Kerülő úton az a hír érkezett felőlük három évvel ezelőtt, hogy arra kényszerítették őket, lépjenek be az idegenek légijárába. Azóta mitsem tudnak felőlük szüleik. Egyik halott, kettőnek nyoma veszett... Ki mérhetné fájdalmukat!

Ezekről beszélgettünk azon a buszszombati délutánon, míg leszállt az est és a megállához kellett menni, hogy ismét meghallgassuk, mint már annyiszor, Esztérnek és a *hajlíthatatlan nagy jellemű* Mordechainak történetét, aki daurésch tauv leamau „a népe javát szolgálta...”

Állam és egyház szétválasztása.

A magyar zsidóság szempontjából.

Irta: Komáromi Sándor.

III. Az új zsidó szervezkedés.¹⁾

Az állam és egyház elkülönítése nyomán fölmerülő problémák közül a legsúlyosabbak egyike ez: *mi lesz a hitközségekkel* és mi azokkal az országos szervezetekkel, melyek úgy ahogy összefoglalták, együtt tartották őket és nevükben, helyettük eljárak és mind a mai napig eljárak ott, ahol sorsukat központilag intézik? Nem lehet vitás, hogy mihelyt az állam az egyházakat magukra hagyta, a magyar zsidóság hitfelekezeti életének fundamentuma és alkotó sejtjei, a hitközségek is hatalmas változás alá esnek s az a centripetális erő, amely eddig sem tudott bennük úgy érvényesülni, amint kellett és helyén való lett volna, a centrifugális erőt ellensúlyozni, egyensúlyban tartani — kellő óvintézkedések nélkül — képes nem lesz. Minden sejt, minden hitközség a maga pályáján igyekszik majd haladni, vagy röpködni és a belső feszítő erők, amelyek a szertefoszlást erőltették, de a külső centrális nyomást, mit a hitközségi alakulások állami szabályozása képviselt, csak ritkán tudták legyőzni — darabokra törtek az eddig nehezen megőrzött egységeket. Ha a hitközség magántársasággá, egyszerű hitfelekezeti egyesüléssé vagy egyesületté válik, akkor az újonnan keletkezők alapszabályaikat nem fogják a kultuszminiszternek bemutatni és tagjai nem fogják megtartani azt a szabályt, hogy tartoznak a lakóhelyükön fennálló, vagy arra illetékes hitközség tagja lenni és még kevésbé fogják respektálni azt az elvet (az 1881. évi Trefort-rendelet alapján), hogy egy- és ugyanazon helységben, ugyanazon pártból csak egy hitközség állhat fenn. A hitközségek úgy fognak teremni, mint eső után a gomba, mert a hitközségeket csinálni akarók alig fogják számbavenni a meglevő hitközségi intézmények fentartásának és személyzetük existenciájának vitális érdekét. Akik diszt vagy pozíciót keresnek, vagy megbántott önértéket akarnak kireperálni, avagy akiknek cselekedeteit vallásos meggyőződés épügy vezetheti, mint pártszempont, a hitfelekezeti életben nem mindig jobb belátásukat követik. Csak a célt nézik, amit elérni akarnak.

El lehetünk rá készülve, hogy elsősorban Budapesten, ahol az ország zsidóságának egynegyed része van együtt, utána pedig az ország akárhány nagy városában, ahol bizonyos ellentéteket eddig is nehezen lehetett legyőzni, kerületenkint, egyéni ambíciók szolgálatában, sőt érdekcsoportok szempontjait érvényesítve is új hitközségek fognak alakulni. Anyahitközségek a fiókoktól, fiókok az anyahitközségektől akarnak majd elszakadni s úgy fordul, egy-egy jó pap, vagy jó kántor is új hitközség magvává, jegecedő pontjává léphet elő. Pedig bizony eddig is nagyon sok a hitközség. A kultuszminiszteriumban 560 anya- és 1754 fiók zsidó hitközséget tartottak nyilván, csak 411 rabbival és 1301 rabbi-helyettesessel. Vannak tehát anyahitközségek rabbik és fiókhitközségek rabbi-helyettesek nélkül. Ha az állam és egyház szétválasztása folytán a hitközségek még könnyebben, még szabadabban alakulhatnak, akkor természetesen még több csoport marad tulajdonképpen vallási vezetés, lelki irányítás nélkül, avagy jut a mainál megbízhatatlanabb vagy silányabb egyházi befolyások alá. Ez az egyik kritikus következménye a dolognak. A másik pedig az, hogy ha az állami rend és kényszer, vagy mond-

juk karhatalom nem biztosítja a hitközségek számára legális jövedelmeiket, az adózási kötelezettséget és az adóbehajtás lehetőségeit, akkor éppen azok a hitközségek, melyekben több a modern berendezés, fejlettebb a szociális érzék és előrehaladottabb a társadalmi egybeolvadás, sokkal hátrányosabb helyzetbe jutnak, mint azok a hitközségek, amelyekben a zsidóságért való lelkesedés, a hagyományok tisztelete és a hitűrség az áldozatkészséget még a kényszerrel is jobban tudja ébrentartani. Kétséget sem szenved, hogy az orthodox hitközségeket, melyek nagy általánosságban különben is sokkal kevesebb intézménnyel, olcsóbb munkaerőkkel rendelkeznek, tehát kisebb költségvetésekkel is dolgoznak, anyagi szempontból az állam és egyház szétválasztása sokkal kevésbé érinti, mint a haladóbb szellemű hitközségeket, amelyeknek közömbösebb tagjai készséggel fogják megragadni az alkalmat, hogy a nem ritkán éppen rájuk nézve súlyos hitközségi adók terhe alól meneküljenek és így anyagi krízist, anyagi összeomlást idézzenek elő.

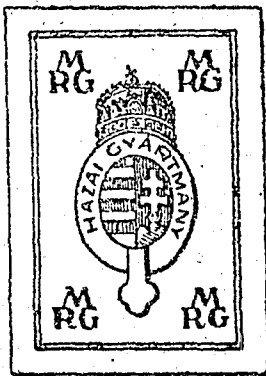
Könnyű megállapítani mindezekből, hogy ha a hitközségek szervezete — mielőtt helyébe valamely olyan autonóm intézkedés lépne, amely az állami hatalmat, vagy fegyelmet pótolni tudná — szétzúlik, szétmállik és azt sem a vallástörvényekhez való ragaszkodás, sem az államhatalomnak valamely átmeneti segítő rendelkezése meg nem akadályozza, vagy legalább is nem hátráltatja, akkor a legnagyobb zűrzavar és jogbizonytalanság fog felekezeti életünkben beállni. Ráadásul nemcsak a hitközségek, hanem a zsidóság egységes szervezetei is, melyek noha csonkán vannak kiépítve, a zsidó egyháznak mégis nem minden európai államban meglevő elismert jellegű és szervet adtak, teljesen új helyzet elé kerülnek. E két szervezet, melyeknek a két iroda a gondolkodó és cselekvő feje, közvetítette az állami és a zsidó vallásnak pártjai között az érintkezést és a közigazgatási teendőket. Ezeket pótolni kell. Ha már most nem akar a zsidóság egy autonómiát, hát csináljon a hitközségei, intézményei és felekezeti közügyek intézésére valami más szervet. Ha kell, nem egyet, hanem, tekintve a pártokat, ahányféle főbb zsidó hitközségi csoport, vagy párt az országban van. Ilyen intézmény volna a hitközségek különféle szabad szövetsége. Ha lehetséges ilyen szervet fentartani Európa több országában, akkor nálunk sem lehetetlen az angol *The Board of Deputies of the British Jews* meghonosítása, több alakulatban. Ez a hitközségek szabad szervezete. Ha a francia konzistoriális rendszeren épülő kongresszusi szabályainknak érvényt szerezni nem tudtunk, kezdjük a szervezkedést szabad társulás alapján — így talán többre megyünk.

Csak az

magyar főrlögummi,

amelyen ilyen védjegy látható:

A magyar ruggyantaárugyár Rt.
gyártmánya.

¹⁾ Cikksorozatunknak ez az utolsó része, még a nagy forradalmi átalakulás előtt íródott. A szerk.

GYÖNGYSZEMEK

A TALMUDBÓL ÉS A MIDRÁSBÓL.

Irja: Szabolcsi Lajos.

Gyalogos ember letéved az ösvényről: se baj, ki veszi észre? De ha szekér téved le a helyes útról és megy a tilosba, az már komoly dolog. A szekér, az nagy nyomokat hagy maga után, a szekér után indulnak a gyalogjárók. Amerre szekér járt, járhatok én is, mondják az emberek és letérnek egymásután az igazi ösvényről.

(Ha kisember téved, az még megjárja. De a tömeg élén állóknak, Izrael vezéreinek, felette vigyázniok kell. Ha ők vétkeznek, akkor vétkezik nyomukban a többi is, mondván: amerre a vezér jár, szabad járnom nekem is.)

*

Hiába adsz egyik kezeddél, ha a másikkal lopni szoktál.

*

Elkövetkezett Mózes halálának perce. Michael, minden angyalok feje, ott állott az Ur trónja mellett és zokogott.

— Miért sírsz, Michael? — kérdezte az Örök-
kévaló. — Hiszen jobb és szebb világba kerül Mózes; és amint emberek elseje volt odalenn a földön, lelkek elseje lesz itt is.

— Nem Mózeset siratom én, Uram, felelte Michael. Izraelt siratom. Ahányszor vétkeztek a zsidók, ő vetette közbe magát értük. Ki védi most majd őket, ki áll ki értük, hiszen tele vannak tovább is bűnnel és gyarlósággal?

... Odalenn pedig ezalatt a haldokló Mózeset körülvette az ő siró népe. És Mózes felsóhajtott és magasra emelte két karját:

— Ó, kezeim, kezeim! kiáltotta. Ti, akik átvettétek a Tant az Urtól. Ti, akik vittétek a köztáblákat, ti, akik tanítottátok Izraelt — hát a sirban fogtok porladozni ti is?

(Töredékek a Mózes haláláról szóló gyönyörű midras-legendákból. Egyik legszebb feldolgozásuk Midras Mislé: XIV. 5.)

*

Sedl lecho saaló ... kérj tőlem valamit, zsidó bölcs és én teljesitem.

Jeruzsálem falai alatt állottak. Szembenéztek egymással: Vespasianus, a római császár és Jochanan, a zsidó mester. A római ostromolta Jeruzsálemet. A zsidó kimenekült a városból.

Jochanan előbb engedékenységre akarta bírni a pogányt. Nem sikerült. Aztán így szólott:

Sóél ani mimcho esz Jabne senilmód boh tóroh ... Én egy várost kérek tőled, császár. Jabne városát. Hadd telepedjek le ott és hadd tanítsam a zsidó tudományt.

Jabne a tied, mondotta a hadvezér.

És ezzel eldőlt a zsidóság sorsa.

Másnap bevették Jeruzsálemet.

Jabne megmaradt és felépült.

Jabne győzött, Jeruzsálem megbukott.

Miért Jabne és miért nem Jeruzsálem?

Mert Jabne több, mint Jeruzsálem.

Jeruzsálemet el lehet foglalni, Jabnet soha.

Jeruzsálem csak egy van: Jabne lehet száz, lehet ezer, lehet százezer, ahol csak zsidó él, tanul és lelkesedik. Jeruzsálemhez nem lehet kötni a zsidóságot; ha a zsidók elhagyják Jeruzsálemet, akkor az többé nem az övék. De Jabnet vihetjük magunkkal, ahová megyünk, ahová elszór a sors.

Jeruzsálemet katonák védik. Jabnet tudósok. Jeruzsálemben harcolnak. Jabneben tanulnak. Jeruzsálemben paloták jelentik a zsidóságot, Jabneben könyvek.

Nem Jeruzsálem, nem Jeruzsálem, hanem Jabne. A zsidó várost Jabnenek hívják.

■

A gyermekeidre hivatkozz, ne a szüleidre! A szüleidről nem tehetsz, de a gyermekeid, ha jók, ha rosszak, rád vallanak.

*

Hatvan barátot kérdezz meg, aztán hallgass önmagadra.

*

Mielőtt hozzáfogsz valamihez: gondold meg. Ha hozzáfogtál: vidd véghez. Ha megtetted: ne bánd meg.

*

Hadrián császár, a vérivó, kivégeztetett egy zsidót, mert az köszönni mert neki. És azután kivégeztetett egy másik zsidót, mert az nem köszönt neki. Hol az igazság, Caesar? kérdezte a könyező Jósua ben Chananja. Én nem igazságot akarok, felelt nevetve a császár. Én zsidókat akarok ölni.

*

Szemeid, ha nem kívántak meg idegen vagyont a földön: majd világítanak neked a halál sötétjében. Füleid, ha nem tudtak végighallgatni alávalóságokat, majd meghallják a tulvilágon az igazság zenéjét. Ajkaid, melyek tanultak és tanítottak idelelni, harsogni fogják odaát az Isten dicséretét. Lábad, ha csak jótettekhez vittek a földön, áthaladnak majd, meg nem inogva, békességben a nagy Homályon.

*

Ne légy ajtófélfá, melyhez senki sem tud felérni. Ne légy zavar, mely mindenkinek ellenáll. Légy küszöb, melyre mindenki rálép, melyen mindenki tapos. Tudod, hogy ha rombadőlnek a házak, a küszöb: az megmarad.

*

Ha nem tudsz olvasni, de van vagyond, vedy könyveket mások számára.

*

Ha rombadőlt városokat látsz Izraelben, tudj meg, azért hullottak le, mert rosszul fizették tanítóikat.

■

Először a tanító, azután az apa. És apát, aki tanító is, kétszeresen kell tisztelni.

Évkönyv.

(Kiadja az Izr. Magyar Irodalmi Társulat. Szerkeszti Bánóczy József 1918. (Budapest 1918. 8° 350 o.)

Előttünk fekszik az IMIT *egyharmadik* kiadványa: az *Évkönyv*, mely a Társulat *huszonnegyedik* ilyfajta publikációja. 1895 óta pontosan megjelenő szívesen látott könyve a magyar zsidóságnak. Bánóczy József körültekintő módon 1900 óta szerkeszti az *Évkönyvet*, miután két évfolyamát a felejthetetlen Bacher Vilmossal együtt szerkesztette. Öröndetes tény és az IMIT életére vall, hogy a viszontagságos idők az *Évkönyv* szakadatlan megjelenését meg nem tudták akadályozni. Pedig zsidóságunk nem oly mértékben karolja fel az IMIT ügyét, mint ahogy az azt megérdemelné. Valami meg nem magyarázható közöny távoltartja a szélesebb zsidó köröket. Társulatunktól, mely a hazai zsidó művelődés körül huszonnégy éves állásos működésével máris elévülhetetlen érdemeket szerzett. Ha mást nem nyújtott volna nekünk, mint *Szentírásunk* magyar fordítását, akkor is uttörő munkát végzett volna. Nem akarjuk összehasonlítani társulatunkat a német, francia és angol hasonló célu társulatokkal, mert bizony-bizony szégyenkeznie kellene a magyar zsidóságnak azért az indifferentizmusáért, melylyel az IMIT-tel szemben viseltetik. Pedig éppen e válságos napokban, midőn a hitélet megerősítése képezi majd a zsidóságnak elsőrendű feladatát, *igen fontos szerep várna az IMIT-re, mely hivatva volna a kultura eszközeivel a legszélesebb rétegekbe vinni zsidó lelkesedést, zsidó öntudatot éppen a zsidó tudás által.* Égető szükségünk volna már az *ifjúsági bibliára*, a *Szentírás* újabb, átdolgozott kiadására, népszerű kézikönyvekre, — hogy csak néhány fontos szükségletet említsünk — melyek tájékozódást nyújtanának a zsidó művelődés minden ágában. Elkölne az IMIT körében *egy történelmi osztály, mely intenzív módon műveli a hazai zsidóság története és folklóréjának veszendőbe menő anyagának gyűjtését;* nagyobb pártfogást érdemelne Múzeumunk kiépítése, melyre nagy szerep vár ifjúságunk vallási nevelésében. És a szellemi erők még rendelkezésre állnak, de annál szűkebbek az anyagi segélyforrások. A középosztály kis töredékének lelkesedése tartja a lelket az IMIT-ben, gazdagjaink, kik mindenütt áldoznak a kulturának, éppen Társulatunkkal szemben — kevés dicséretes kivétellel — szűkkeblűek. Talán az újkor e téren is megteremti a jobb belátást és az IMIT legalább is arra az anyagi magaslatra kerül, melyen külföldi testvérei már régen állnak.

Az előttünk levő *Évkönyv* az emanipáció *ötvenedik* évfordulója alkalmával tartott díszülésem elhangzott beszédek és felolvasások közlésével kezdődik. Bánóczy József, Mezei Mór és Venetianer Lajos akkor elmondott beszédét, illetve előadásait közli első helyen, miket a lapok annak idején kellőképpen méltányoltak.

A szorosan vett tudománynak Blau Lajos cikke szolgál elsősorban, ki a Galileában levő ókori zsinagógákról mond el érdekes dolgokat Kohl és Watzinger Antike Synagogen in Galilea című nemrég megjelent munkájával kapcsolatosan. Főleg érdekesek Blau fejtegetései a zsinagógák ornamentikájáról, mely ornamentális motívumokban és figurális képekben egyaránt gazdag. A szépben való gyönyörködés a zsidóknál is utat tört magának, dacára minden képtilalomnak. Csodálatos, hogy mindama figurális és ornamentikus díszítmények, melyek a galileai zsinagógákat díszítették, az ó zsidó temetkezés világában is ismétlődnek. A menteverdei

zsidó katakombában, melyet a korán elhunyt Müller Nikolaus ismertetett legelőször behatóan. (Leipzig 1912.) ugyanezen díszítési motívumok fordulnak elő. A hétágú menora, mellette az olajtartó, koppantó, koszoru, lulab, eszróg, sófár, sőt még a törvénytekercsek számára szolgáló tóraszekrény, mindannyi kedvelt motívumai a zsidó sepulchrális ornamentikának is. Ugyanazon forrásból fakadtak a zsinagógában és a katakombákban, a régi templom-szolgálatból, mint nagy becsben tartott emblema. De a galambok és egyéb állatok ábrázolása is makacsul megtartotta magát a zsinagóga falain, sőt Európába is átjött. Még a legszigorubb hagyományhű lengyel zsidók zsinagógáinak falai is *egész állatseregleteket mutatnak.* Az oroszán, szarvas, párdus és sas hagyományos alakjai mellett, melyek az ismert Áboth misnájából fakadhattak, táncoló medvék, vágatólovak, apportírozó kutyák és kukorékoló kakasok, tornyothordó elefántok díszítették a *jablonowi* zsinagóga falait (V. ö. Wierzbicki: Die Synagoge im Städtchen Jablonow am Bruck. Krakau 1889.) Valószínűleg mind szakadatlan tradíción alapulnak, melyek csak az idők folyamán mentek feledésbe. Ugyanezen tárgykörrel foglalkozik Herczog Ödön dolgozata, illetve hasznos fordítása Tell-Hum zsinagóga romjának leírása címén.

Történelmi tanulmányt ad a fáradhatatlan és a „magyar Wolf G.-nek” mondható alapos és lelkiismeretes Mandl Bernát, ki Áldásy Antal Zsigmond császár koronázása és a német zsidók megadóztatása című legújában megjelent művének adatait bővíti a magyarországi zsidókra vonatkozó adatokkal. A szorgalmas és lelkes Groszmann Zsigmond érdekes adalékot ad a szabadságharc utáni hazai zsidóság történetéhez, ismerteti források alapján egy Neumann Adolf nevű pesti zsidó ember tervezetét, mely négy zászlóaljból álló, zsidó költségen szervezendő önkéntes zsidó csapat szervezését ajánlja 1866-ban az osztrák armádiának. Nagy vihart támasztott ez új zsidó adó feltámasztásával és csak a zsidók önzetemes fellépése akadályozta meg a terv keresztülvitelét. A tataiak tudós rabbija, Goldberger Izidor, hitközség multjából közöl egy adatot: Eszterházyak szerződése a tatai zsidó hitközséggel címen. Némiképen a hazai zsidóság történetét is szolgálja Kohlbach Bertalan bájos és szívvel írt, teljesen szubjektív dolgozata, mely az országos Rabbiképző első évtizedével foglalkozik, látszik, hogy jeles szerzőnk szívvel-lélekkel csügg az alma materen és annak mesterein.

Irodalomtörténelmi dolgozatok keretében említjük *Kecskeméti Ármán* színes írását, mely a halhatatlan Graetz emlékének áldoz kegyelettel és szeretettel századik születése napja alkalmából. Gerő Ödön ismert mesteri modorában Agai Adolf emlékét idézi fel. Molnár Ernő sok szeretettel és tudással ismerteti a *jiddis* irodalom mestereit, kiknek művei szellemi táplálékát képezik a keleti zsidóság legszélesebb rétegeinek. Shakespeare és Lessing a zsidókról címe *Steinherz* Jakab felolvasásának, melyet a székesfehérvári zsidó ifjaknak tartott, amelyben az ifjúság felfogásához mértén ismerteti a két titán felfogását a zsidókról. Felnőttek is sokat tanulhatnak belőle.

Az *Évkönyv* szépirodalmi része is változatos, tartalmas. Hangulatos és igen vonzó Hajdu Miklós Bús muzsikája, Nádas Pál Zbóroi emléke, kacagtató és elevenre talál *Ujvári* Péter szatirája: Umrath Simon és familiája. Radó Antal, Kiss Arnold, Lenkei Henrik, Neményi Endre, Pásztor Árpád, Feleki Sándor, Csillag Lipót ismert nevei irodalmunknak, verseiket nem kell külön kiemelni, többé-kevésbé régi énekesei irodalmunk berkeinek. Immos tehetségnek mutatkozik verseivel a fiatal *Kecskeméti* György, a makói rabbi fia.

Utolsónak hagytuk *Edelstein* Bertalan pompás és körültekintő összefoglalását az 5677-iki év eseményeiről, pedig igazán mondhatjuk róla *last, not least*. Társulati közlemények zárják be az Évkönyvet, melyet a hetvenéves *Bánóczi* szerkesztett friss üdéséggel, fáradhatatlan munkaerővel.

Weisz Miksa dr.

A ZSIDÓK TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON A MOHÁCSI VÉSZTŐL A SZABADSÁGHARCIG.

Irta:

Dr. Büchler Sándor.
egyetemi magántanár.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A török járom alatt a biblián nevelődött magyar énekszerzők kedvelt tárgya volt a magyar nemzet és a zsidó nép sorsának összehasonlítása. Farkas András *A zsidó és magyar nemzetről* szóló költeményét így kezdi:¹⁾

Jersze emlékezzünk az örök istennek
Csudálatos nagy hatalmasságáról
Melynek Scythiától régi magyarokat
Jó Magyarországra olyan módon kihozá.
Ment régen kihozá a zsidó népeket
Farahó királynak markából, lrségéből.

A hegedősök a rokonvonásokat mindkettő szenvedésében, országuk, függetlenségük elvesztésében, az ellenség önkényének való kiszolgáltatásában fedezték fel. A verselők írásain szomorúan húzódik végig a Sirmak könyvének fájdalma az idegenek uralma fölött, mely a szabadsággal együtt elszedte mindazt, ami drága, szent, a holdog élet föltétele volt. Mialatt a jelen keservei közt a múlt fényes emlékein csünnött könyves szemük, lelkiük nem akart s nem tudott beletörődni, hogy a letiprott nemzet szerencsétlensége állandó lesz. A próféták bánatos, elsimító szavaiból erőt merítve, meg voltak győződve, hogy a négy folyó mentén, a rónatájon, a Kárpátok alján is előbb-utóbb beteljesül hasonlója annak, amivel a zsidóság reményeinek ébrentartója biztatta valaha lecsüszkeltatott véreit, hogy Isten Cion pusztaságát megint kertté varázsolja, s újra „vigság és öröm találtatik benne, hálaszó s dalnak hangja.”

A biblia elbeszélései nyomán párhuzamot vontak a két sanyargatott nép — az okiratok állandóan *Natio* vagy *Gens Judaica*-nak nevezik a zsidóságot — közt, egyben a szentírás némely alakját példának válogatták ki, hogy velük kitartásra, lelki felegyenesedésre serkentsék az elnyomott magyarokat. A jólétéből kiforgatott, a fölötté igen megpróbált Jób, ki viszontagságai között állhatatos maradt hitében, Tolnai Györgyben akadt megéneklőre, ki a nagy tűrő históriáját az okból tárta fel, hogy:

Példa legyen az szent Jóbnak ő dolga
Gazdagoknak, szegényeknek jó példa,
Isten ellen marhátok elvesztésben.
Ne zúgódjatok az ti szívetekben.
Hálaadásokkal csak szenvedjétek.
Az istennek nagy hálákat adjátok.
Ő adta ajándékát úgy birjátok.
Lelketeket csak istenre bizzátok.

„Szent Illyésnek és Achab királynak idejében lett dolgokról, Mellyek a mostami időkbeli dolgokhoz igen hasonlatosak” — ezen éneknek már a címe is elárulja, hogy szerzője, Sztárai Mihály miért merítette tárgyát a bibliából.²⁾

¹⁾ Szilády Áron. Régi magyar költők tára II. 13—24. Herzog Mánó. A biblia befoglalása a magyar irodalomra a XVI. és XVII. században, 29. Heller Bernát. Zrínyi Miklós a költő.

²⁾ Nagy Sándor. Sztárai Mihály élete és művei, 32.

Háborgatott, megalázott, bánatba jutott egyének s tömegek minden időben a legjobb megértői voltak a zsoldároknak, mert közös a hangulatuk: a feljajdulás a viszontagságok miatt, sóvárgás a megváltásért és bizalom abban, hogy van határa a bajoknak, melyeknek paroxizmusa után kedvező sorsfordulat következik. Nemcsak a XVI. és XVII. század lendületes hitélete, nem pusztán katolikus és protestáns egyházi szükséglet, hanem nagy mértékben a kétségbeejtő politikai helyzet is közreműködött, hogy magyar írók, tudósok figyelme annyira felkarolta akkortájt a zsoldárokat. A magyar ugyanis érzelmeinek, lelki állapotának meglepően hű kifejezőjét találta meg a minden izükben zsidó szellemet hordozó zsoldárok panaszában, merengésében, várakozásában, részben ennek tulajdonítható tehát sok és jeles fordításuk a török hódoltság idején.

Levert nép, minő a magyar és zsidó volt, feltámadásához jelentékeny erőt abból nyerhet, hogy szívósan ragaszkodik-e emlékeihez és hogy neménykedéseiben nem válik-e szárnyszegetté. Multjuk megismerésére, őrzésére mindketten különös meleg gondot fordítottak hajótöröttségükben, ugyancsak kérdéses sohase volt nekik, mert bizonyosnak tartották, hogy hanyattatásuk után a jövőtől megkapják az elégtételt. Ünnepen, dologtevő napon, az élet örömeiben s gyötrelmes óráiban a zsidók nem gépies megszokásból, hanem meggyőződésből szakadatlanul maguk elé idézték az ősök elvesztett, de fel nem adott birtokát és alig volt imájuk, mely magában nem foglalta volna a vágyat, hogy a szétszóródásból hazaérkező tömegeik azokon a helyeken folytathassák nagy, a maguk és az emberiség javára is kiható feladataikat, hol az elődök azokat dicsőségesen megkezdték. A XVI. és XVII. század magyar irodalmának világi, egyházi alkotásai prózában, versben szintén ennek hasonlóját tüntetik fel: a letűnt korszakhoz való hozzásimulást gondolathoz és a bekövetkezendő ragyogásának áhitozását. A sok közül egyik tolmácsolója a zsidóság epedésének sorsa felvirradásáért szimbolikus kakasszóra: a XIX. század elején élt kállói rabbinak tulajdonított nóta: érdekes összetalálkozása pedig a viharvert magyar és zsidó reménykedésnek, hogy ez a magyar nóta, melynek változatai fennmaradtak Magyarország különböző vidékeiről eredő népdalokban, képeivel, hangjával a török hódoltság korában élt Balassa Bálint költészetében gyökerezik.³⁾

Zrínyi Miklós, a költő, Debóra diadalénekéből vett idézettel zárta be elmélkedését A török áfiúm ellen való orvosságról,⁴⁾ ami jelképezője volt annak, hogy rendületlenül hitt abban, hogy mint valaha a zsidó nép, a magyar is győzelmesen kerül ki ellenséges hadak marka alól. Budavár visszavételével kezdődött meg a beteljesülése azoknak az álmoknak, melyeket másfél százados elnyomás alatt magyar elmék s tollak Magyarország megújulásáról szöttek. A feldarabolt, kizsákmányolt ország részei megint együvé kerültek és lassanként nekiindult a teremő munka, hogy rendbe jöjjön, ami a török és német imperializmus összezsapása következtében kiméletlenül megrongálódott. Az alkotó kezek közt ott találjuk a zsidókét is, kik a kimerült, megrokkant ország szomorú gazdasági állapotának helyrehozásán tőlük telhető fáradtsággal dolgoztak.

A zsidók erőfeszítéséről és hogy az ország mely részén fejtették ki foglalkozási ágakkal feltámasztó tevékenységet a török áradat elvonulásával, az 1698-ik és a

³⁾ Szilády Áron. Gyarmathi Balassa Bálint költeményei. 34. 267., Kriza. Vadrózsák. 44. Bartalus. 5. 103. Nógrádi Jenő. A sümegvidéki nyelvjárás. Erdélyi János. Népdalok és mondák. 90. és 91. szám. Pásztor Mihály. Egy régi nóta (IMIT 1903-iki évkönyve. 226.)

⁴⁾ Gróf Zrínyi Miklós munkái Kazinczy Gábor és Toldy Ferenc kiadásában (Pest. 1852). 222.

rákövetkező évben megjelent zsidó összeírás adhatna felvilágosítást.⁵⁾ Ez a conscriptio azonban nyomtalanul elveszett, kimutathatólag már a XVIII. században is ke-
reste az udvari kamara, de már nem találta;⁶⁾ ami töre-
dek belőle megmaradt, csak néhány északkeleti határ
megyére vonatkozik, ez pedig nem nyújt elegendő anya-
got, hogy kellően tájékozódhassunk származásukról, szá-
mukról, letelepedési helyeikről, keresetükről, arról a gaz-
dasági értékről, melyet az országban képviseltek. Egy
félszázaddal azonban az oszman hatalom megtörése után
részletes, megbízható, ha nem is egészen tökéletes hiva-
talos összeírás ad róluk számot, melynek adataiból jo-
gosan következtethető, hogy a zsidók elhelyezkedése,
foglalkozása — de nem népesedési mérete — kevéssel a
török hódoltság megszűnésével a fővonásokban arány-
lag ugyanaz volt, mint ötven évvel előbb.

⁵⁾ Országos levéltár, Cancelláriai fogalmazványok 1698.
december 11. Certis haud levis momenti ex Rationibus et
Considerationibus benigne resolvimus, ut mediante Commissione
quadam isthinc deleganda et exmittenda Status Judaeorum
ubicunque tandem in Regno hocce Nostro Hungariae commo-
rantium exacte pervestigetur.

⁶⁾ Országos levéltár, Benignae resolutiones, 1730 jan. 23.
máj. 23.

HIREK.

— **Zsidó kommunizmus kétezer év előtt.** A kommunista
tanok közül a közvagyon egy állandó vezetőség által való ke-
zelése egy régi misztikus zsidó szektánál, az eszeusoknál is
megvolt. Az eszeus-testületek, melyek tudvalevőleg szigoruan
elkülönített életet éltek és alaptételük között ott szerepelt a
hustól, bortól való tartózkodás, a gyakori fürdés és számos
misztikum, melyeket lényeges részben átvett a kereszténység.
tisztán vallási szektát jelentettek és a politikában csak ritkán
játszottak szerepet. Tudjuk például, hogy a Makkabeus-forra-
dalomnak heves ellenzői voltak és támogatták a szír királysá-
got. Szervezetüknek egyik legérdekesebb jelensége a gazda-
sági közösség volt. Hogy mint vallási szektának, mennyiben
volt vagyoni különállásuk, azt nem sikerült kideríteni. Csak
azt tudjuk, hogy a közvagyon kezelője a szekta tagjainak
egyenlő választása folytán nyerte el tisztségét, tehát közhiva-
talnok volt, ki mellé a szekta tagjai felváltva voltak kirendelve
szolgálatra, részint mint segítők és helyettesek, részint
mint ellenőrző közegek. Heti nagygyűléseiken gyakorolták azt
a jogukat is, hogy a pénzügyi biztost a kiadások és bevételek
tárgyában felelősségre vonják, esetleg letegyék. Éttezéseik,
melyek, mint később a szabadkőműveseknél, jelentős szerepet
játszottak, közösen és minden szekta-tag részvételével, ünne-
pélyes keretek között folytak le. A szekta elenyészésével a köz-
vagyon fejlettebb, állami gondolata eltűnt a vallási szerveze-
tekből.

— **A budai zsidó hitközség szocializálása.** A budai zsidó
hitközség március 23-iki választását nem tartották meg, a szo-
cialista érzelmi tagok kívánságára, kik előbb az alapszabályok
módosítását kívánták. Ezért 19 tagú direktóriumot választottak,
mely 3 hónapig vezesse a hitközség ügyeit és az alapszabályok
módosítását elvégezze. A direktórium tagjai közt helyet foglal-
nak a hitközség papjai, főtitkára és bizalmiférfia is.

— **Fellner Andorról,** a katonai kötelességtudás mar-
tirjáról mai számunk más helyén emlékszünk meg. Itt
csupán regisztráljuk, hogy miután bajtársait kivétel
nélkül kötelességük teljesítésére akarván szorítani,
szavát állva, magára lött és temetése Böhm hadügy-
miniszter és Pogány kormánybiztos jelenlétében olyan
diszszel ment végbe, aminőt a népköztársaság halottja
megérdemel. Ezt követőleg a hadügyminiszter a hiva-
talos lapban rendeletet tett közzé, amelyben lelkes és
kegyeles hangon emlékszik meg Fellner Andor vértanu
haláláról s amelyben meghagyja, hogy Fellner Andor
emlékét megfelelő emlékművel örökössé tegyék meg és család-
járól gondoskodjanak. A költségeket a hadügyi igazga-
tás viseli. A hadügyminiszter rendeletét a különféle had-
sereg alakulat tisztjei és bizalmiai előtt országsszerte
felolvasták.

Fellner Andort a Városház-térről temették. Rava-
talánál az első beszédet Vágvölgyi Lajos dr. főrabbi
mondotta, melyet a szónoki művészet egyik remekének
mondottak a hallgatók. Utána Böhm hadügymin., majd
Pogány József kormánybiztos bucsúztatta. A hadügymin.
mondotta többek közt: „Ennek az első vértanunak az
emlékét örök kegyelettel megőrzi a magyar népkor-
mány, örök kegyelettel a forradalmi néphadsereg.” Po-
gány kormánybiztos pedig azt mondotta dicsőítő beszé-
dében: „Teljünk el azzal a nagy névvel, melyet ezentúl
Fellner Andornak nevezünk, teljünk el azzal a nagy
példával, ezzel a hatalmas eszmével. Legyünk az ő kö-
vetői...” A gyászkoCSI telve volt koszorúkkal s a ka-
tonák is számos koszorút vittek a koporsó után. A te-
metésre kivonult az egész tanuló ifjuság, számos testü-
let, a város, a polgárság, a munkásság és a katonaság.
A temetőben Tabajdi Jenő honvédszázados, a katoná-
tanács elnöke bucsúztatta. A sir fölött repülők keringtek
és virágokat dobtak a sirra. A katonaság diszlövést
adott s a koporsót a Himnusz-hangjai mellett bocsátot-
ták le a sirba. Ebéd után Böhm hadügyminiszter Kovács
őrnagy kíséretében megjelent Fellner Andor lakásán és
a kormány nevében sajnálatát fejezte ki a család előtt.
Egyben pedig bejelentette, hogy a tragikus véget ért ka-
tonának a kormány siremléket emel és szoborban örö-
kíti meg emlékét, nevét pedig a most készülő iskola-
könyvekbe foglalja példaképpen a jövő ifjuság szá-
mára. Fellner Andor emlékére a temetés napján minden
miniszteriumban 5—10 perces szünetet tartottak.

— **A kecskeméti chevra kadisa** Tárnok József alelnök
vezetésével f. hó 8-ikán közgyűlést tartott, melynek különös
érdekességet kölcsönözött az, hogy Gál Jenő dr. ismert buda-
pesti ügyvéd, ki Kecskemét város szülötte és az ottani chevra-
nak régi tagja, a választmány kérelmére tartalmas, egy óráig
tartó beszédet mondott, a zsidóság három oszlopáról: a tem-
plomról, az iskoláról és a chevra által gyakorolt szeretetről.
Az illusztris szónokot a közgyűlés a kecskeméti chevra kadisa
örökös tb. tagjává választotta s az ünneplésbe bevonta a szó-
nok szüleit, Gál Mór egyleti gondnokot és nejét. Ezt megelő-
zőleg elfogadták az 1918. évről Virányi Gyula jegyző által
bemutatott zárószámadást, valamint a választmányának a masz-
kirdijak, a tagdíjak és a sirhelydíjak fölemelésére vonatkozó
indítványát. Ezután Fodor Sándor dr. hitk. elnök az ez alka-
lomból egybegyűlt egész helyi zsidóság előtt üdvözölte a hit-
község újonnan választott főkántorát, Udelsmann Izidort,
aki mélyhatású dalban köszöntö meg az ovációt. A jóléti bizott-
ság számára szép eredményű gyűjtés befejezésével, Tárnok
József alelnök a közgyűlést berekesztette.

— **A ceglédi választások.** Március 2-án ejtettek meg a
ceglédi hitközségi választások. Eddig még soha nem észlelt
nagy érdeklődés előzte meg a választásokat. Több párt alakult
és a választáskor négyféle szavazólapok voltak forgalomban.
Végeredményében a hivatalos lista győzött és elnökké az ed-
digi elnök, dr. Halász László állami közjegyző, míg a legújabb
alapszabályok szerint rendszeresített társelnöki állásra az ed-
digi alelnök, Polatschek Gyula választották meg. Ugyanekkor
lett megválasztva a 30 tagból álló képviselőtestület.

— **A pászka sütése** oly nehézségekbe ütközik, hogy
a pesti hitközség a két kilogrammos fejkvótát máris le-
szállította másfél kilogrammra. Esetleg még kisebb lesz
az adag. Husvétii cukor egyáltalában nincs, tehát a
pesti orth. hitközség rabbinátusa megengedte, hogy kö-
zönséges cukrot husvétii edényben kifőzve, szirup-alak-
jában használjanak fel.

— **A beregszászi chevra tiferesz bachurim** (ifjusági tal-
mad-egyesület), mely ezelőtt négy hónappal alakult és szor-
galmasan dolgozik, f. hó 10-ikén jótékonycélú purimestélyt
rendezett, melyet táblás ház nézett végig. A szereplők sok
tapasztalatot arattak. Az erkölcsi és anyagi siker teljes volt. A tisztu
bevétel 2000 K, melyből 20 százalékot, felekezeti különbség
nélkül, a rokkantak kapnak, a többi pedig pászkasegítség
fordítják.

— **A balmazújvárosi chevra kadisa** f. hó 9-iki tisztuló
közgyűlésén megválasztották: elnökké ifj. Friedländer
Mór, gondnokká Fohn Benő és Reiner Zsigmond. A már
háromezerötízöt megválasztott elnököt Szigeti Rezső
egyleti jegyző üdvözölte. Utána közvacsora volt.

— **Helyreigazítás.** Az I. M. I. T. 1918-ik évi Évkönyve közli fordításomban Lonaunak „A szegény zsidó” című versét, melyet az I. M. I. T. egyik múlt évi estélyén olvastam fel. A költemény alatt azonban, valószínűleg nyomdai elnézés folytán, nincs jelezve, hogy az Lonaun verse s hogy én csak átültetője vagyok. Félreértések elkerülése végett e lapok után pótlom e hiányt. Feleki Sándor.

— **Hymen.** Mayer Pirikét Budapestről eljegyezte Reich Jenő Nyiregyházáról. Minden külön értesítés helyett.

— **A Mezey Ferenc-alapítványt** (6 darab 400 koronás ösztöndíjat) Wallenstein Zoltán és Reinitz Herman teológusoknak, Rosenberg Vilmos technikusként, Beck Relia és Reiner Ernő medikusnak és Molnár Imre joghallgatónak ítélte oda Mezey Ferenc dr.

— **A zsidó tanító szocialista beszéde.** Ónodon március 16-ikán a szociáldemokrata-párt, melynek lelkes szervezője Groszmann Ignác tanító és párttitkár, a plácetén hatalmas népgyűlést tartott. A párt zenekarának és dalárdájának éneke után Groszmann Ignác tartott magasszárnyalású beszédet és ismertette a forradalomnak jelentőségét. A nép lelkesedése határtalan volt.

— **Az esztergomi chevra kadisa** legutóbbi közgyűlésén elnök lett Weisz Sándor dr., alelnök Stern Márkus, pénztáros Vermes Ignác, ellenőr Popper Bernát, titkár dr. Zwillinger Ferenc, Duksz Gyula és Putz Adolf a közgyűlés által örökre tiszteletbeli előjárókká választottak.

— **Metszők gyűlése.** Guttmann S. N. (Nagyvárad) az országos metsző-egyesület elnöke Püspökladányba Niszan hó 1-ére (április 1.) rendkívüli közgyűlésre hívta össze Magyarországon meg nem szállt területein lakó metszőket. A tárgysorozaton a metszők anyagi és erkölcsi helyzetének megjavítására irányadó megbeszélések szerepelnek.

— **A nemzetközi Jeruzsálem.** A Times kimerítő és részletes hírt közöl azokról a nagyszabású tervek-ről és előmunkálatokról, melyek az angol kormány vezetése alatt az új, nemzetközivé lett Jeruzsálem felújítását és megszépítését célozzák. Stors városparancsnok elnöklöte alatt Jeruzsálem összes felekezeteiből és nemzetiségeiből bizottság alakult, mely több angol mérnök és építész bevonásával egész sor tervet dolgozott ki a szent város újjáépítésére. Elvileg a következő főpontokban egyeztek meg: a régi város hatalmas történelmi muzeumként érintetlenül megmarad közép-kori falai között. A szentségek és a régészeti szempontok védelme a kormány feladata és azt szigorúan megvalósítják. A falgyűrűn kívül teljesen új, modern európai és amerikai tervezetek szerint felépítendő város épül, széles utcákkal, járdákkal, vízvezetékekkel, csatornázottan, világítással stb. A város környékére nagyobb parkrendszert terveznek, melynek a város gazdag tetőzetű falaival való szomszédsága révén rendkívül kellemes hatása lesz. Minden ipart, kézművességet, bazar és elárúsító-csarnokot, mely az ó- és középkorban Jeruzsálemben fejtől, most modern formában újra meg akarják valósítani. A különböző szent helyeket, nevezetesen a Haram el seritet és a környező mecseteket a leg gondosabb őrizet alá helyezik. Tervben van számos technikai, kereskedelmi és ipariskola felállítása — speciálisan a „Becalel” zsidó iparművészeti iskola tapasztalatainak felhasználásával, — valamint a jeruzsálemi ifjuságnak jó kézi iparosokká, munkásokká és technikussokká való kiképzése. Végül a Szentföldnek és főképp Jeruzsálem környékének tulajdonképpeni felkutatását is újból energikusan kezükbe akarják venni, hogy mindazon vallási és történelmi kincseket, melyek esetleg még Palesztina talajában szunnyadnak, napvilágra hozzák. Egy, a legkitűnőbb angol, amerikai és francia régiségtudósokból álló csoport van munkában, hogy minden szükségeset megtegyen a csakhamar újból megkezdendő ásatások előkészítésére. Ugy tervezik, hogy a napvilágra hozott régiségek őt maradnak az országban.

— **A magyar köztársaság első zsidó harcosáról.** Heilprin Mihályról, kiről néhány hete írtunk, küldi nekünk Knopfler Sándor levelezőnk Sátoraljauhelyről ez érdekes feljegyzést. Szükségesnek tartom Fodor Gyula urnak Heilprin Mihályról írt érdekes cikkét a következőkkel kiegészíteni: Heilprin a helybeli főtanítói állást csak a hitközség többszöri felszólítására fogadta el. *Nem akart tanító lenni.* Legelső dolga volt magát a tanítói állásra kiképezni és a tanítói oklevelet megszerezni. Teljes lélekkel fogott tehát a híres pedagógusok utóveinek tanulmányozásához és a tanképesítő vizsgálatot nemsokára jeles sikerrel kiállotta. Az ő vezetése alatt iskolánk rövid idő alatt mintaiskolává lett. Az a szerepsés, hatalmas befolyás, melyet a tanulók értelmére és kedélyére gyakorolt, mesterré tették a vallás-tanítás művészetében. Heilprin munkássága az iskolán kívülre is hatott. A szombati napok délutánján háza gyűlőhelye volt a zsidó egyéneknek, kik előtt a zsidó tudományokból érdekes előadásokat tartott. Különösen nagy érdeklődéssel kísérte a hallgatóság a magyar nyelvnek a héber nyelvvel való rokonságát bizonyító észleleteit. Néhai Löw Jeremiás nagynevű tudós főrab-bink is nagy tisztelője volt Heilprinnek, mivel igen szeretett társalogni és tudományos dolgok felett vitatkozni. Az itteni társadalom valláskülönbség nélkül tisztelte és becsülte őt és sohasem tapasztaltuk, hogy az iskolai hatóságok életét elkeserítették volna. Legalább az iskolai levéltárban rá vonatkozó irások- és okmányokban nem találunk ezt megerősítő adatokat. Ő azért elhatározta, hogy családjával Amerikába vándorol, mert nem tudott megférni a Bach abszolút kormányrendszerével, s oly működési tér után vágyódott, hol általában is szabad volt a szó. A hitközség tiszteletére bucsulakomát rendezett, mely ünnepély eszméinek, tehetségének valószínűs diadalává vált. A hitközség egy ezüst serleget adott neki emlékül, melybe az iskolaszék és előjáróság tagjainak nevei voltak bevésve. Heilprin visszonzásul „A serleg szelleme” című aknosztichont írt, melyben minden sor neveinek kezdőbetűi a serlegbe vésett egy-egy nevet adnak.

— **Hajduböszörményben** négyévi hallgatás után ismét életre kelt a hajduböszörményi „Maszkil el dol” egylet. E hó 8-án tartotta választmányi gyűlését fényes bankettel egybekötve. A választás eredménye: Winkler Adolf örökös elnök, dr. Nemes Ármán díszelnök, Klein Adolf első gondnok, Grossmann József második gondnok. Lélekemelően nyilatkozott meg az ősi zsidó jótékonyági szellem, ezen egylet dicső céljaira, úgy, hogy felajánlás folytán, több mint 5000 korona folyt be, mellyel sikeresen gyakorolhatja jótékony működését.

— **Hymen.** Dr. Kahán Elemér fővárosi ügyvéd eljegyezte Spitz Böske kisasszonyt, Spitz Gyula fakerekedő leányát.

Hetven esztendő:

Hetven esztendő lett ma az apám!...
ezt suttogja a sok friss rügy a fán.

Hetven esztendő szenvedéstől aggl...
ezt suttogják felém a házfalak!

Hetven esztendő, jajokban nyögő!...
ezt suttogja a szél, a zümmögő!

Hetven esztendő! hajlott és beleeg...
ezt suttogják a zöngé levelek.

A hold lassan a felhők közt vesz el
s ezt suttogja: te ötven sem leszel...

Somlyó Zoltán

— **A nagykanizsai chevra kadisa** f. hó 9-ikén tartotta Szommer Nátán főfelügyelő-körelnök vezetése alatt évi közgyűlését. Megnyitó beszéde után bejelentette, hogy az egyesület elnökévé Weisz Lajos dr.-t választották meg, akit, miután helyét elfoglalta, Sommer Ignác hitk. elnök köszöntött. Ezt követte az új elnök tartalmas programbeszéde, mely után Barta Lajos titkár felolvasta nagy gonddal összeállított szép évi jelentését. Ez elsősorban Neumann Ede dr. főrabbi haláláról emlékezett meg. Adataiból kiemeljük a következőket: Az egyesületnek 494 tagja van, közülük új 67. A lefolyt évben 104 végtisztességről gondoskodtak, 54 férfieről, 44 nőéről és 6 gyermekéről. Az előjárásának az elnökön kívül új tagjai Gonda Lipót dr., Kazter Miksa, Ollaf Mór dr. (volt elnök) és Steiner Zsigmond. A közgyűlés Ollaf Mór dr. volt elnök érdemeit jegyzőkönyvileg örököltette meg. A közgyűlés alatt, Mózes tanító halálának évfordulóján, istentisztelet volt.

— **Halálozás.** Spiegel Mór gyáros Sárváron elhunyt. A megboldogult, akit mint talmudtudóst ismertek, jámbor életet élt és széles körben állott köztiszteletben. Sopronkeresztúron kiterjedt, előkelő család gyáoszolja. Nem mindennapi részvétellel végbement temetésén fia, Dávid, a hunfalvi jesiva jeles növendéke, Fischer sárvári, Weisz szimonyi főrabbi méltatták tartalmas életét. Sopronkeresztúron f. hó 12-ikén tették örök nyugalomra, mely alkalommal az ottani főrabbi meghatóan bucsuztatta.

Özv. Weiszberger Mórné, szül. Feuer Lény f. hó 10-én 77 éves korában özvegyiségének 43 évében elhunyt Kunhegyesen. Buzgó vallásos életet élt, sok jót tett, minden örömet egyetlen fia, Weiszberger Géza családjában és testvérei körében találta. A közönség impozáns részvéte mellett f. hó 11-ikén tették örök nyugalomra.

— **Hymen.** Grosz József nagykárolyi butor-nagykereskedő leányát, Jankát, eljegyezte Szenderovics Aladár, Husztról.

Deutsch Emil dr. budapesti ügyvéd eljegyezte Stern Lajos paksi szeszkereskedő leányát Leon kisasszonyt.

— **Olasz hadifogoly** címmel kitűnően szerkesztett érdekes lap indult meg, az olasz hadifoglyok hozzátartozóinak hivatalos lapja. Szerkesztője Biró Samu igazgató, az ismert kiváló pedagógus. Kiadóhivatal Érsekutca 4.

— **Pótlás.** Lapunk múlt számából a pesti hitközség új választmányi tagjai közül nyomdai hiba következtében kimaradt Eisler Samunak, a dohányutcai templom érdemes előjárójának neve, kit az összes leadott szavazatokkal választottak be a választmányba.

— **A kifosztott menekültek** vasárnap gyűlést tartottak Budapesten és érdekeik védelmére szervezetet alakítottak. Ennek elnökévé Reich Sámuel verbói főrabbit és alelnökévé Erdődi Ármán dr. vágújhelyi főreáliskolai tanárt választották meg.

— **Rettentő pogromok Ukrajnában.** Proskov és Felsil ukrán városokban rettenetes pogromok voltak, melyeknek 6000 zsidó esett áldozatul. Ennél nagyobb megpróbáltatásnak a keleteurópai zsidóság kitéve még nem volt. A szóban forgó litközségek, melyeknek papjait is megölték, héber nyelvű körleveleket küldtek szét, amelyben az irtózatosságról beszámolnak. A nyugati ukrán kormány eddig semmiféle megtorló intézkedést nem tett.

— **Eljegyzés.** Csillag Ernő, a borosjenői rabbinak, Stern Jakabnak fia, eljegyezte Friedmann Malvinkát, Friedmann Vilmos kereskedő leányát Újszentannán.

— **Ki tud hirt adni** Stolicz Emil 101. gy.-ezredbeli önkéntesről, aki Oroszországban hadifogoly volt. Utolsó címe „Kieszkaja gubernia evaevacationi Prunkt czerkosze” volt.

Az értesítést Grünfeld Henrik Máv. vonatkisérő kéri Nagyváradra (Kőrös-u. 17.)

— **Az abonyi hitk. elnök üdvözlése.** Pintér Gyula, az abonyi hitközség érdemes elnöke egy a hitközségben előfordult sajnálatos incidens alkalmából tisztségéről leköszönt. A képviselő testület erre Hirn Márton dr. alelnök vezetésével rendkívüli közgyűlést hívott össze, amelyen az elnöknek teljes elégtételt szolgáltatva, egyhangú lelkesedéssel lemondása visszavonására deputative kérték fel.

— Az „**Áhévász Réim**” Felebaráti Szeretet Egylet f. hó 18-án Adler Gyula elnöklete alatt nagyvön látogatott ülést tartott. A folyó ügyek tárgyalása után napirendre került az egylet által élelmezett négy közkórház husvétii ellátása. Az egylet eddig két évtizeden át kivétel nélkül minden zsidó beteget teljesen díjtalanul részesített husvétii ellátásban, amde mióta az ország nagy része idegen imperium alá került, az egylet vidéki tagdíjakban és adományokban havi 10—14 ezer koronát veszített. Ezért a választmány elhatározta, hogy az eddigi szokáshoz híven lehetőleg minden beteget fog élelmezni. De minthogy ez napi 100—125 beteg mellett 20—25 ezer korona költségre rug, amit az egylet nagyvön megcsapant jövedelme el nem bír, a választmány tagjai által nagyarányú gyűjtést indít a költség felhajtására. Ettől függetlenül Somogyi Viktor indítványára propaganda-bizottság és alapszabály-módosító bizottság alakult meg. Miután a választmány Weisz Ignác indítványára az elnöknek és a titkárnak buzgólkodásukért köszönet szavazott, az ülés véget ért.

— **Hymen.** Csillag Ernő Stern Jakabnak a borosjenői hitközség nagytudásu rabbiának fia, f. hó 2-án eljegyezte Friedmann Malvinkát Friedmann Vilmos kereskedő bájos leányát Újszentannán.

— **Menekült rabbinak,** akit mindenéből kifosztottak, égető szüksége van egy taliszra, tefillinre és egy kiltire. Aki nek ebből feleslege van, azt arra kéri, hogy segítésképen juttassa el hozzá az Egyenlőség szerkesztősége után.

— **A szegedi chevra kadisa** most tette közzé múlt évi működéséről szóló jelentését. Azt látjuk belőle, hogy jótékonysági kiadásai 62.361 koronát tettek ki az 1917. évi 40.178 koronával szemben. Ebből jutott menekültek segélyezésére 5657 K, katonák és foglyok szertartásos élelmezésére 3503 K, a menház fenntartására 19.290 K, ingyenes temetésekre 9734 K. Az új menház építésére rövid néhány hét aatt a hitközség tagjai 200.000 koronát adtak, úgy, hogy az építési alap 263.800 koronát tesz már ki. Az egyesület a múlt év folyamán 167 halott végtisztességéről gondoskodott (előző évben 137), közülük 45 esetben ingyen. A múlt év folyamán 10 katonát temettek, akik közt egy orosz fogoly is volt. Sirjukat márványtáblával látták el. Az egyesületi tagok száma az év végén 700. A vagyon a múlt évben a kiadások emelkedése mellett 35.131 K-val szaporodott s most 254.866 koronát tesz ki.

— **Écz-chajim Békéscsabán.** A múlt év utolsó napján alakult meg Békéscsabán az orth. hitközség kebelében az Écz-chajim-egyesület, amelynek a tóra mivelése és a szegények támogatása a célja. Tagjai leginkább hadviselt fiatal emberek, akik minden este tanulásra gyűlnek össze. Elnökké Grünwald Kálmánt, pénztárossá Tonfelder Meyert, gondnokká Grünwald Dávidot és Tonfelder Gézát, ellenőrré Stronburger Mártont választották meg. Az egyesület védnöke és felügyelője Klein Károly rabbi.

— **Purim-estély.** Az Erzsébetvárosi Zsidó-Népkör Purim-estélye f. hó 17-én a várakozáson fölüli sikerült. Fleischer Adolf elnök meleg szavakkal üdvözölte a szereplőket, a jelenlevőket és lelkes szavakban ecsetelte a Kör célját. Hevesi Simon dr. rabbi magasröptű és tiszta zsidó érzéstől átitatott midras fejtegetésével a nagy hallgatóságot, oly lelkesedésre gyújtotta, hogy nagy lelkesedés és tapsvihar követte beszédét. Salgó Jakab alelnök szép szavakban köszönte meg a Kör nevében előadó jóindulatát és fölhívta Qartin Sawel főkantort az előadásra. A nagy művész két fontos énekszámot adott elő. Könyvekre fakasztott és színni nem akaró tetszést váltott ki a közönségből. Wachsbarger Márta héber verseivel aratott tetszést. Pártos Ferenc zsidó motivumu hegedűjátékával az estély hangulatát emelkedetté tette. Fischer Vilmos rabbi az Erzsébetvárosi Zsidó-Népkör titkára zárszavában egyenként köszönte meg a szereplőknek és az elnökségnek nemes fáradozását és odaadó lelkesedéssel hívta föl a jelenlevőket a csatlakozásra.

Nagyban emelte az előadó-estély nivóját az, hogy a pesti zsidó hitközség előjárói közül jelen voltak dr. Grauer Vilmos, dr. Glass Izor, Ledermann Mór, továbbá tamásil Varga Mór és a VII. ker. Függetlenségi párt elnöke dr. Bernfield Izsó.

— **Techija.** Ezen a címen alakult meg a napokban a magyar országi héber írók egyesülete. Az egyesület célja: egységre tömöríteni és ezáltal munkára serkenteni a hazai héber írókat, továbbá híveket és olvasókat szerezni a héber irodalomnak. A Techija havonta legalább egy felolvasást fog rendezni a fővárosban és esetenként vidéken is. A felolvasott, illetve a vezetőséghez beküldött irodalmi művek válogatott részét évenként almanach-alakban ki fogja adni. A Techija működő és pártoló tagokból áll. Működő tagja lehet minden héber író, aki az egyesület irodalmi munkásságában részt vesz; pártoló tagok tagsági díja évenként 20 korona. Az egyesület elnöke: Molnár Ármán, a magyarországi héber írók szeniorja, alelnöke: dr. Bolgár Mózes, titkára: Holder József, pénztárosa: Somnenschein Sámuel. A Techija ezúton is felkéri a hazai héber írókat és a héber irodalom barátait, hogy csatlakozásukat és címüket dr. Bolgár Mózesnek (Budapest, VII., Péterfy Sándor-utca 7.) jelentsék be.

Pesti izr. hitközség, Budapest. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A „Löwy Mór és Jozefa bibliatanulmányi alapítvány” ösztöndíjaira.

A pesti izr. hitközség előjárósága a „Löwy Mór és Jozefa bibliatanulmányi alapítvány” esedékes ösztöndíjaira pályázatot hirdet. Pályázhatnak a pesti izr. hitközség területén lévő közép vagy ezekkel egyenlő rangú szakiskolák felső (V—VIII.) osztályainak növendékei, kivéve azokat, kik az orsz. izr. rabbiképző és az orsz. izr. tanítóképző intézetbe járnak, vagy jártak, szintugy, kik a középiskolákba valamely teológiai iskolából léptek át.

Az ösztöndíj elnyerésének fő feltétele a szentírás beható tanulmányának igazolása, mely végből a pályázók a hitközség kiküldendő bizottsága előtt vizsgálatot tartoznak tenni a következő fokokban meghatározott tárgyakból:

I. fok. Mózes öt könyve, Jósua, Bírák és Sámuel könyvei;
II. fok. Királyok könyvei, Jeremiás, Zsoltárok, Példabeszédek, Eszter könyve;

III. fok. Jezsajás, Kis próféták, Jób, Siralmak és az egész Szentírás tartalmának ismerete.

A felsőbb fokokra csak oly tanulók pályázhatnak, kik már ez alapítványnak I., illetve II. fokú vizsgálatát sikerrel letették.

Az ösztöndíjakra való folyamadványok a pályázat fokának megjelölésével a pesti izr. hitközség előjáróságához címezve a hitközségi tanfelügyelői hivatalhoz (VII., Sip-u. 12.) nyújtandók be. Mellékelendők a következő okmányok: 1. az összes végzett középiskolai osztályokról szóló bizonyítványok; 2. születési bizonyítvány, 3. a II. vagy III. fokra való pályázás esetén az előző fokról letett vizsgálatnak bizonyítványa, 4. esetleg szegénységi vagy vagyontalansági bizonyítvány.

A folyamadványok benyújtásának végső határideje f. é. március 31. A vizsgálatok május havában a hitközség hirdetőtábláján később közlendő napon fognak megtartatni. Közlebbi felvilágosításokkal a hitközség tanfelügyelői hivatala szolgál.

Budapest, 1919. március hó.

A pesti izr. hitközség előjárósága.

Az Egyenlőség önyvkiadóhivatala.

Legutóbbi kiadványunk:

SZABOLCSI LAJOS:

Három zsidó mese

(Nefe'ejis, A leveleki menyegző, Mayeri).

Kónya művészi címlapjával,
fetszetős miniatűr-formában.

Ára öt korona.

Régi zsidók, régi városokban.

Írta: Dr. Max Grunwald bécsi rabbi.

III.

Az elmondottak megmagyarázzák, hogy miért Alexandria ajándékozta meg a világot az első antisze-mita agitátorral? Az alexandriai akadémia lett az ugy-nevezett tudományos antiszemitizmus szülőföldje.

Ma is, az ókorban is szokás volt, hogy mihaszna kezek nevüket bevették minden emlékműbe, amelyet meglátogattak. A Memmon-oszlopban számos ilyen be-vésett nevet találhatunk. A nevek közül azonban csak egynek a viselőjéről tudjuk történelmi pontossággal megállapítani, hogy: ki volt? Ez az egy Apion, az alexandriai zsidófaló.

Apion Egyiptomban született. Szofistává miveltte ki magát és bölcsészeti ravaszkodásaival különösen, ami a homeroszi époszok magyarázását illeti, sikerült any-nyira elkápráztatnia a tömeget, hogy az benne egy má-sodik Homéroszt látott s őt annak is nevezte.

Ime egy példa, szofizmái körül. Régi vitás kérdés volt, hogy Homérosz-e a szerzője mind a két éposznak, az Iliásznak s az Odüsszeiának is, vagy nem? Apion ezt a vitás kérdést valóban meglepő, szinte kabbalisz-tikus egyszerűséggel oldotta meg. Megoldása így hang-zik: Az Iliás ezzel a szóval kezdődik: *menin*. Ennek a szónak az első tagja: *me*. Az *m* és az *e* betűk szám-értéke = 48. A két éposz énekeinek száma viszont, összesen, ugyancsak 48. A dolog tehát, Apion szerint, egészen nyilvánvaló: Homérosz már az Iliás első szí-tagába belerejtette azt a titkot, hogy mind a 48 ének-nek, mind a két éposznak ő a szerzője.

E kitünő férfiú számára az sem volt titok, hogy melyik város szülte Homéroszt? Homérosz, így me-sélte Apion hívő hallgatóinak, megjelent álmomban s nekem megmondta, hogy hol született. Meg kellett azonban ígérem, hogy amit nekem elárult azt más-nak... nem adom tovább.

Apion mester erkölceiről Clemens: Homiliái érte-sítenek. Ezekben olvassuk: Apion Rómában szerelmé-vel üldözött egy ifju hölgyet, aki azonban ezekkel a szavakkal utasította őt el magától:

— Zsidó barátaim külön példait szolgáltatják az erénynek, mint Apion, az ünnevelt szofista!

Apion a hölgy levelét összetépi s így kiált fel:

— Hát nincs igazam? Még a táncteremben is konkur-renciát csinálnak nekünk ezek az átkozott zsidók!

Tiberius császár így nevezi Apiont: *cymbalum mundi*, ami magyarul azt jelenti: kikiáltó (cimba-lom nagyobb) a világi hiuságok vásárában. Pliniustól ezt az epithetont kapta ajándékba: saját hírének trom-bitája. Seneca a „crétai” jelzővel illeti, ami a Bramar-bas, a háryjános, a tódító értelmével azonos.

Egy egyiptomi pap feljegyezte azt a számárságot, hogy a zsidókat selejtes csordaként kergették ki egyip-tomból. Ezt a mesét Apion újra feleresztette s tőle átvette Tacitus, Voltaire és Schiller is. (Die Sendung Moses.) A tömegre azonban ez a propaganda-mese nem tette meg a kellő hatást.

Apion tehát mással próbálkozott meg. Azzal vá-dolta meg a zsidókat, hogy ők a polgárjogot alaptala-nul bitorolják. Hál' isten, az alexandriai zsidó hitköz-ségekben a levéltári viszonyok igen rendezettek voltak — Mommsen szerint a zsidók kiváltságlevelei a leg-megbízhatóbb ókori írott kutatók — s Apion rágalma-t megdönteni nem volt nehéz.

Ekkor taktikát változtat barátunk. Belőle, aki egyiptomi volt, hirtelen kibujik a lajgörög: bűnül rója fel a zsidóknak, hogy irtóznak a sertéshústól, hogy számár-főt imádnak s még egynémely olyan dolgot, amik miatt az egyiptomiakból üztek csúfot a görögök. Végül Apion azt is kideríti, hogy a zsidók, a jeruzsálemi templomban egy kis görög gyermeket hizlalnak, amelyből nyilvános ünnepeken az egész hitközség lakmározni fog. Látnivaló: a vérvád is tiszteletreméltó életkorra tekinthet vissza.

Az alexandriai zsidóság szellemi vezére Philo volt, a zsidó történelem egyik legeszményibb alakja, aki az emberiség történelmének is egyik legnemesebb szereplője. Philo filozófus volt és görög stílista. Kortársai Platonhoz hasonlították őt. Platonnal egyenrangú lételemének tekintették s azt irták róla, hogy nehéz eldönteni: Platon előfutárja-e Philónak avagy Philó egyenes szellemi leszármazója-e Platonnak?

Mégis Philo nem volt megfelelő ellenfél Apion számára. Nem azért, mintha nem lett volna elég bátorsága ahhoz, hogy szembeszálljon vele. A zsidó Philónak ahhoz is volt bátorsága, hogy nyilvánosan ostorozza a pogányság bűnét, az uzsorát és miként az Egyház alapvető tanaiba átvette Philo tanításait, úgy átvette és a XI. század fordulóján a papok uzsoráskodása ellen fel is használta azokat az érveket is, amelyekkel Philo a rómaiak uzsoráskodása ellen fordult. Philo nem volt méltó ellenfele Apionnak és pedig azért nem, mert ez a bölcs tulságosan finom szellem volt s nem állta a versenyt egy hazug és népbolondító agitátorral. Misem jellemzőbb egyéniségére, mint az, hogy akkor is, amikor Apion hazugságait cáfolja, akkor is olyan tárgyilagos marad, hogy még csak meg sem nevezi ellenfelét.

A zsidó történelem egy tragikus epizódja állította először egymással szembe Philót és Apiont. Apion kereste a módiát annak, hogy magára vonja a császár figyelmét. Nemsokáig kellett keresnie. Két gazemberben. Isidorushan és Lampóban méltó társakat talált. elhatározta, hogy általuk a zsidók ellen fogja izgattatni az alexandriai tömeget. Nemsokáig kellett az izgatások gyümölcsére várniok. A Herodiánus Agrippát ugyanis barátja: Caligula, a zsidók királyának nevezte ki. Agrippa Jeruzsálembe igyekezvén, átutazott Alexandrián. A városba való bevonulásakor Apion emberei zavart támasztottak, ami arra bírta az alexandriai helytartót, aki Agrippa miatt mellőzöttnek érezte magát, hogy a zsidóktól fegyvereik beszolgáltatását követelje. A rablók és a fosztogatók csak erre vártak! Agrippa elutazása előtt futárt küld császári barátjához, nem eredmény nélkül. A császár elrendeli Flaccus helytartó visszahívását és Alexandria feleletre vonását.

Az alexandriai küldöttséget Apion vezeti Rómába. A zsidó követség élén Philo áll. Apion biztos a győzelemében: időközben ugyanis két barátja lett Caligula kegyence. A császár kegye valóban Apion felé hajlik. elrendeli, hogy szobrát, már mint Caliguláét, felállítsák a jeruzsálemi templomban.

Nem sokkal e szentségtörő rendelet kiadása után Caligula meghalt. Utóda Claudius megsemmisítette Caligula végzését s elítélte Apion cinkosait, Isidorust és Lampót. E két gazember, aki Apion számára kikaparta a gesztenyét a parázs közül, halállal lakolt, de Apiont nem érte bántódás. Hogy mi lett a sorsa? Az élet gyakran oly különös: a kereszténység nyerte meg hívének Apiont, aki Simon Mágus tanítványa lett s így esett meg az a furcsa eset, hogy az Egyház ezt az antiszemitát: antikrisztusnak bélyegezte ugyanakkor, amikor a zsidó Philót beiktatta az... egyházatyák sorába.

TÁRCA.

Nachet.

— Tanulmányfő. —

Írta: Kóbor Tamás.

Most délután négy órakor, ha ezt a lap papirost elpusztítom, Nachet az ő nyomoruságos pajtájában ül az ő mosatlan szalmazsákján és áhitattal bujja a talmudot. Hogy én ezt itt Budapesten, kétszáz kilométernyire Bonyhádtól, olyan pontosan tudom, az onnan van, mivel Nachet életmódja nap-nap után változatlanul ugyanaz marad. Délután a talmudot bujja, este tizig házról házra jár az ő gitárjával, azután pedig betér a korcsmába, ahonnan éjfélután istenesen berugva kidobják. Innen a város egy szűk sikátorába vánszorog, ahol egy pókhálós, fekete ablakon bekopogtat.

— Zsófi, még sem jössz? Itt a Messiás és feleségül akar venni.

Abban a házban már tíz év óta nem lakik senki.

Onnan azután haza tántorog az ő nyomoruságos vackához, gyertyát gyújt, földhöz vágja a gitárját, kikönyököl az ablakon és énekel istenkáromló, vad nótákat, förtelmes gunydalokat, amikért reb Seckel, az öreg rabbi, kitiltotta őt a templomból. Mikor azután a köhögés véget vetett az istenkáromlásnak, nagyot üt reszkető öklével az ablak párkányára és beleordít az éjszakába.

— Nincs Isten, reb Seckel, én mondok azt, a Messiás, aki nem tudom megváltani a világot, mivel nincs Isten.

Ezzel ledől az ő piszkos ágyára és alszik másnap délig.

Hogy a bonyhádi rendőrség az ő éjszakai garázdaságait elnézi, annak két oka van. Először, mert Nachet örült, tehát neki minden szabad, másodsor, mert olyan rekedt hangja van, hogy az ő rikoltozásából, istenkáromlásából még a macska is alig hall valamit, mely közvetlenül az ablaka fölött a háztető ereszében dorombol.

Egy jó vacsora után láttam őt először. Holdas este, a verandán ültünk és vígan összeecsaptuk a vörösboros poharakat, midőn alant gitárhangok pendültek meg. Szakgatottan, idegesen bugtak össze a hurok, mint valami harci induló ütemei, miket a szél nagy távolságból hord felénk. Azután valami sajátságos suttogás, mint amikor valaki egy üveglapra lehel, vegyült a hurok recsegésébe.

— Közelebb, Nachet, — kiáltott le a gazdám, egy kegyetlen orvos, aki előbb összeszidja betegeit és csak azután gyógyítja meg. — Kár minden hangért, amit nem hallunk.

És ekkor megjelent a lépcsőfokon Nachet.

Erről az emberről megfellekedezett a jó isten. Adott neki lábakat, melyeken nem tud megállni, kezeket, melyek reszketnek. Adott neki két sárga szemet, melyek a sötétben világitanak, de alig látnak. Félapockája kidudorodik, félvállra lefelé áll, valószínűleg az a könnyű hangszer, mely rajta lóg, nyomta így le. És az aszott, sárga arcot, bozontos, cafatos fehér szakáll veri föl, mint ugar feketésen a piszoktól, tüskésen a szárazságtól. Egy esőmosta s szintelen kalap inog fésületlen, sürtü haján és egy sárga, hosszú kabát csapkodja kétoldalt izmatlan combjait. S anélkül ott állt előttünk, az irgalom provokációja, az egész társaság dörgő kacagásba tört ki. Magam is velük nevettem.

És halkán, alig hallhatóan vergődtek ki melléből a hangok:

Nachts um die zwölfte Stunde

Entsteigt der Tambour dem Grab...

— Hangosabban, Nachet, kár azzal a szép hanggal úgy takarékoskodni.

Ugyanolyan tempóban folytatta. Mellbeteg, hörgő hangok voltak, melyeken azt a borongó, harcias balladát énekelte, amelyben a holt tambour dobolására egymásután riadnak föl sirjaikból az elesett katonák. És Nachet az ő görnyedt, aszott alakjával maga is kísértet volt, amint a veranda fehérleő sarokkövére támaszkodott, mint a sarkkövére dülő vén tambour. Közbe dühörögtek az ő gitárja húrjai, tompán, mintha repedt dobot üténének.

— Elég ebből, Nachet, halljunk valami mást!

Nachetnek azonban nem lehet parancsolni. Mint a fölhumzott óra, végigpörgeti az ő egyhangú tiktaktját:

Nachts um die zwölfte Stunde

Entsteigt der Marschall dem Grab...

Hörögte a nőláját, mind a tizenkét strófán keresztül s midőn a végére ért, kezdte az elején. Hogy vége szakadjon, odanyújtottak neki egy pohár bort.

— Igyál, vén lantos, ilyet még sohasem ittál.

Még háromszor-négyszer kapott a hurokba, azután lejárt az óra.

Bambán nézett a feléje nyújtott pohárra, aztán leeresztette a gitárját.

— Ehomra nem iszom, mormogta s ujra fölkapta hangszerét.

— Kegyelem! kiáltott az orvos és fölkapott egy tál ételt s odanyújtotta neki.

— Nem eszem, amit ti főztök.

— Van isten, Nachet?

— Nincs, de nem eszem tréfi tálból.

— Nos akkor áldjon meg az isten mind a két kezével. Ne mondd, hogy sohse volt jó dolgod.

Adott neki egy forintot.

Nachet szó nélkül, lomhán zsebre gyűrte és sietett le a lépcsőkön.

— Megállj Nachet, hallottad-e már? — A Loebli Zsófi ikreket szült. A hatodik pár. Hallottad?

Egy pillanatig még ott lebegett az elvadult fő a lépcsőzet fölött.

— Megverte az isten tizenkét gyerekkel — hörögte, aztán eltűnt.

*

Nem is olyan régen volt, midőn Nachet fésületlen fehér szakáll helyett fésületlen vörös szakállt viselt. Valami csunya betegség már gyermekkorában ragyával verte ki az arcát és nagy, égő piros szeplőfoltok járultak még hozzá mesés rutságának színesítéséhez. Mindenki csak úgy hivta, hogy a vörös Nachet és nagy jóakarója volt az, aki csak ragyaverte Nachetnek szőlította.

Valahonnan Galiciából szakadt Bonyhádra, ahova reb Seckel tudós és szent híre csalogatta. Reb Seckel a szent férfinak mintaképe. Valóságos aszkéta és annak neveli kétszáz tanítványát is. A tisztelet bizonyos nemével néztem a szűk udvaron csoportosuló böcherekre, akiknek arcáról lekiált a nélkülözés, amint négyesével, ötösével összebujnak és hevesen, lármázva, éneklően vitatkoznak talmudikus dolgokon. Ez az ő pihenőjük. S vannak köztük tíz-tizenkét éves gyerekek is és ezek a legszenvedélyesebb vitatkozók. Valami átszellemült és mégis bágyadt, bamba kifejezés ül az arcukon és a legtöbbnek a szeme vörösre gyuladt. Éjjel-nappal egyetlen fogalommal évelődnek és ezen a fogalmon rajongó lelkesedéssel csüngenek. Kegyelemkenyéren él valamennyi és koldusnak nevelődik valamennyi, de azért buzgóan várják be magukat a szent könyvekbe és büszkén lenézik az „amhoorec“-et, még ha százezrekkel rendelkeznek is.

Nachet egyike volt a legbuzgóbbaknak. Sohasem aludt. Könyv felé hajolva töltötte éjszakáit s ha szeme nem láthatta már a betűket, akkor képeket látott. Tul-

csigázott érzelmi fantáziája volt. Elképzelte magának az edent, istent, a prófétákat s közbe mindig egy nőalak is kigyuladt képzeletében, izgatva, ostromolva őt. Nem volt határozott formája annak a női jelenésnek, a bonyhádi lányok mindegyikéből volt benne egy-egy vonás. Ez a jelenés erősen küzdött Nachet lelkében az Istenség képével. Lányokkal szemben gyáva volt és bárdolatlan és nem csoda, hisz guny tárgya volt az ő rőt csunya pofája, de ha így éjszaka körülötte rajzottak a kísértő hallucinációk, Nachet egy vakmerő fenevad volt. Akkor ő dühvel magához ölelte és agyonharapta őket.

Fejtífuszba esett. Egy szegény zsidó családnál lakott, mely Isten irgalmából ápolta őt. De irtózatos volt Nachet az ő lázában. Egyre marcangolta a nőket és beszélgetett Istennel. Midőn sok hónap múlva aztán tisztult a feje, ott találta ágya mellett Zsófit, az ő házigazdája legidősebb leányát. Nachet fogalma szerint angyal. Nézte a lányt, amint az jólélekkel, barátságosan rakta a fejére a hideg borogatásokat és egészen ellágyult a lelke. A betegeknek, mivel folyton gyöngéd bánásmódban részesülnek, nagyot nő az ő nézetük. Így Nachet is, tele háládatossággal és szerelemmel egy este megfogta Zsófi kezét:

— Zsófi, eljössz-e hozzám feleségül?

A leány hangos kacagásba tört ki.

— Már mint én? — Már mint te hozzád? — Hiszen te olyan csunya vagy, hogy miattad a Messiás sem jöhet el, hogy mehetne hozzád egy leány? — Aztán van már nekem vőlegényem: a Loebli Móric.

Nachetnek a fejébe tódult az a kevés vér, ami még benne keringett. Megszorította a leány karját, hogy az segítségért kiáltott.

— Verjen meg az Isten tizenkét gyerekkel, ordította, aztán visszaesett önkívületébe.

Három hónap múlva a kórházban tért magához. Felgyógyult annyira, hogy a kórházat elhagyhatta és ment reb Seckelhez.

— Reb Seckel, mondotta neki, nekem megjelent Mózes próféta és megbizott vele, hogy váltsam meg a világot. Én vagyok a Messiás.

Reb Seckel föltekintett a könyvből, melybe el volt merülve és nyugodtan azt mondta:

— Tudom már. Hallottam az orvostól, hogy megbolondultál. Eredj dolgozdra.

Nachet iszonyu dühbe jött.

— Hát ha nem hiszed, majd bebizonyítom, mint Mózes Faraónak, hogy az egyetlen Isten küldötte őt. Látod itt ezt a deszkát? Hát azt mondom, hogy legyen belőle Tóra és Tóra lesz belőle.

Erre motyogott valamit héberül, amit reb Seckel sem értett. Aztán leste, hogy a deszka folyton csak deszka maradt, nagyot hörgött és a földhöz vágta.

— Égesd el a könyveidet, reb Seckel. Nincs Isten, különben segítene az ő Messiásának.

Azóta éli az örült, gazdátlan életét. Egy vén vándorkoldusnak adott szállást, aki meg is halt nála. Tőle örökölte a gitárt is, a tamburballadát is. Ezzel adja meg az ő koldulásának a módját. Azok a különféle örültségek, melyek benne kifejlődtek, mind békésen, függetlenül élnek benne, mindegyiknek megvan a maga órája. A legkönnyebb benne a Zsófihoz való szerelme. A szegény már régóta törődött, összeaszott, nyomorgó Loebli Móricné. S mintha csak fogott volna rajta Nachet átka, mindig ikrekkel ajándékozta meg az ő keservesen boldog urát.

— Mégis csak van Isten, — mondotta Nachet egyszer reb Seckelnek. — Megverte a Zsófit tizenkét gyerekkel. Mégsem hiszed, hogy én vagyok a Messiás?

Reb Seckel meg ravaszul hunyorgott az ő apró szemével és azt válaszolta:

— Ha Loeb Zsófi nem kap több gyereket, akkor elhiszem.

A rákövetkező évben Loeb Zsófi ismét ikreket szült.

Egy nagyszakállu öreg . . .

Egy nagyszakállu öreg zsidót láttam,
A népes utcán szomorúan bandukolt...
Vigan, kacagva jártak-keltek mások,
Mellettük ő egy bús, rikoltó sárga folt.

Oly bátortalan, félénk volt lépése,
Szeme oly bágyadt, szintelen, bús, réveteg...
Hosszu kaftánján s válligérő tincsén
Évődtek pajkos, utcai rossz gyermekek.

... Sистерgő máglyák apró bús szikrái! ...
Csak némán türi őket, hátra sem tekint,
Kaftánját szorosabban összefogja,
Csak sóhajt egyet s megy, csoszog tovább megint.

„Miért bántják a szegény öreg embert,
Hisz ilyen volt az ő nagyatyjuk is, ugy-e? ...”
Szól kis fiam, szavamra emlékezve...
És részvétkönnyekkel telik meg szép szeme.

... Hozzánk lép ő és fiam cirógatva
Mint régi ismerősöm, úgy tekint reám,
A templomot tudakolja tőlem...
S én hittem: él, beszél velem jó nagyatyám.

Csillag Lipót.

REGÉNY.

...

Fehér szegfű.

Irta: Kiss Arnold.

(89)

Mert a toblachi kaland, s a Theodor Taussiggai való hirtelen szakítás, sokkal súlyosabb következményekkel járt, mint amilyenekre Emil el volt készülve.

Most már nemcsak az örökké vidám s a leánya imádásában fölöttébb elnéző, szép Barbach Félixné háborodott föl a szokottnál komolyabb módon és nemcsak miss Mary ájultozott a megbotránkozott elszörnyedésében — maga Barbach Félix is végérvényesen elhatározta, hogy ennek az „esztelenség”-nek egyszer s mindenkorra végét fog vetni.

Komor határozottsággal szólította maga elé Editet. Kijelentette előtte, hogy ezt többé tűrni nem hajlandó. Botrányokra a háza nincs berendezkedve. Ostobaságokra még kevésbé. Ezt az ő józan Editjéről sohse hitte volna. Mit akar Edit tulajdonképpen? Az a fiatal ember csak két év múlva végez, s akkor se Edithez való. Azt is biztosan tudja, hogy nem két év, de már egy fél-esztendő múlva, az ő Edit leányának más szeszélye támad, s maga is nevetni fog azon, hogy valamikor zsidó papnének készült. A versírás is szép dolog, — de a biztos alapokra fektetett házassághoz nem föltétlenül szükséges...

S mivelhogy Edit ezeket az apró dorgálásokat szokottan a szívére vette, s mivelhogy néhány napon belül miss Mary ismételtén azt jelentette Barbach Félixnek, hogy Edit — úgy látszik — nem hajlandó a javulás útjára lépni, mert állandóan és makacsul a Lándor Emil költeménykötetét olvassa, még pedig gyakran, — ezt határozottan állíthatja — könyves szemmel; Barbach Félix úgy határozott, hogy Editet miss Mary kísé-

retében vidékre küldi, látogatóba, egy temesmegyei kis városba, Barbach Félixné egyik fivéréhez, egy jómódú földbirtokos családhoz.

„Feledni” küldte Barbach Félix a leányát, s meg volt róla győződve, hogy két hónap múlva Edit már emlékezni se igen fog többé a poéta arcvonásaira.

A „poétával” különben ő maga akart végezni. Erélyes szándékaihoz elsősorban Olivér úr sietett gratulálni, még pedig ez ízben teljesen önzetlenül, mert Olivér úr egy néhány hét óta boldog vőlegénye volt egy tescheni milliomos leánynak, karácsony másodnapján lesz az esküvője Teschenben, s most már — végtelenül sajnálja, de ő megmondta előre — Edit végképpen lekészt... ezt is a poéta úrnak köszönheti.

Editnek vidékre kellett utaznia miss Mary társaságában. Barbach Félix ez elhatározását az se másította meg, hogy Edit egy napon Tusnelda néni fölkereste, védelmet és tanácsot kérendő tőle; még az se, hogy ugyanaz nap délután Tusnelda néni hosszú prémes bundájában, fekete bársony muffjával és marabútollas öreges komor kis kalapjában elhagyta Király-utcai lakását, amit már vagy egy esztendeje nem cselekedett meg, tipegő lépteivel óvatosan átkerült a Nagymező-utca, s a szomszédjai nem győztek eleget álmélkodni az utcán való megjelenésén, s váltig találgatták, hogy milyen világesemény szólíthatta ki az öregasszonyt a lakása csöndjéből — s szerencsésen eljutott Barbach Félix irodájába, kegyelmet kérendő az ő védőszárnyai alá menekült kis Editje számára.

Barbach Félix azonban ezúttal még a szokottnál is ridegebb volt, s legkevésbé se méltányolta a Tusnelda néni személyes fáradozását, áldozatteljes utját és meggyőző ékesszólását, amellyel azt igyekezett bizonyítani, hogy voltak már olyan csodák a világon, hogy milliomos ember rabbihoz adta feleségül a leányát. Így például a volt lakembachi rabbi, aki egy preraui Katz-leányt vett el feleségül, az egykori stomfai rabbinus, akinek a felesége az osztraui Landau-lány volt, a volt célemi pap, akihez a frankfurti Goldschmied-lány ment feleségül.

Barbach Félix azonban mindezen csábító reminiscenciákra röviden és visszautasítólag csak annyit válaszolt:

— Az én lányom nem lesz se lakembachi, se stomfai, se célemi rabbinusné. Punktum. Maga pedig édes Tüsene néni, ne ártsa magát ilyen dologba, amihez nem ért.

Tusnelda néni mélyen meg volt sértve. Ez a Motche Falk (ez volt a Barbach Félix héber neve) mégis csak goromba ember. Éppen olyan türhetetlen zsarnok, mint amilyen a Veter Berele volt, — az Isten nyugasztalja — aki a Félix apai nagybátyja volt, s aki már vagy harminc év óta a régi óbudai temetőben piheni ki a szüntelen gorombaságai fáradaimait. Ezt a hasonlatosságot és ezt a véleményét Tusnelda néni világosan meg is mondta Barbach Félixnek, s megbántott lelkiülettal ballagott vissza a Szerécsen- és Nagymező-utcákon át, Király-utcai békés lakásába, ahol senki se gorombáskodik vele.

A nagy fölfordulást előidéző poéta úr, Lándor Emil is, rövidesen, valószínűleg Toblachból való hazatérése legelső óráiban már jelentkezett a Barbach Félix irodájában. Szelid, ártatlan ábrázattal jelent meg a poéta úr, abban a biztos hitben, hogy a Teufelskanzel idillikus jelenetének körülményesebb részleteiről Budapesten tudomása senkinek se lehet, miután a Teufelskanzel magaslata fölött kerengő saskeselyük hihetőleg nem szokták röptüket Budapest felé irányítani — s más tanui annak a felejtetetlen ölelésnek ott az Alpések ormán nem voltak.

Barbach Félix azonban ridegen kimért udvarias-sággal fogadta a szende és gyanútalan poétát.

Tudomására adta, hogy Editt „irodalmi“ kiképezését befejezettnek látja. Ne fáradjon hát ezentúl Lándor úr a lakásukra, ami egyébként nem zárja ki azt, hogy alkalomadtán, egy-egy zsúron, amelyre való meghívásáról családja nem fog megelégedezni: viszont ne lássák a kedves tanár urat.

S mindezeket olyan nyomatékos hangsúlyozással mondta el Barbach Félix, hogy a hűledező és mennyországozból pottyánó poéta biztos szimattal érezte, hogy teljesen fölösleges módon igyekezett büntudattól ment, ártatlan arcvonásokat szerezni be erre a látogatásra, s mintha a Barbach-palota tágasra kicsapódó és aztán dörrenő robajjal záródó kapuszárnyának dübörgését hallotta volna világosan ebben az égszakadó percben.

Igen... igen... semmi kétség benne: a menyország ajtai becsukódtak mögötte. Így érezhette magát Ádám, amikor evett egy harapásnyit a megismerés fájának gyümölcséből, s aztán lángpallósu kérubok kergették ki a paradicsomkertből. Csakhogy Ádám Évával együtt távozhatott, holott ő...

Bátortalanul csak még azt a szándékát jelentette be Barbach úrnak, hogy ő nagyságától és Edittől óhajt elbúcsuzni.

S a válasz ép olyan zordon és lesújtó volt, mint a Barbach úr egyéb eddigi kijelentései:

— Fölsleges, kedves tanár úr. A feleségem nincs itthon. Edit meg elutazott. Bucsuját majd én tolmácsolom egyik levelemben Edit előtt.

Emil kiérezte ezekből a drámai lüktetésű szavakból, hogy minden további kérdezősködés nagyobb veszedelmekkel járhatna, s így nem merte megkockáztatni, hogy Edit holléte iránt is bátorkodjék érdeklődni.

(Folyt. köv.)

APRÓ HIRDETÉSEK.

Minden e rovatra szóló megkeresés és egyéb levelezés a hirdetési kezeléséhez. VII., Kertész-u. 16. intézendő. Jelzés levelek beküldése alkalmával a továbbítás felében egy 20 filléres bélyeg melléklendő.

* Tisztességes zsidóleány vagy asszony kerestetik Nagyváradra, ki a háztartásban segédkezik és egyszerűen főzni tud. Jó bánásmód biztosított, fizetés megegyezés szerint. Cím e lap hirdetési osztályánál tudható meg.

* 33 éves özvegy vallásos kereskedő szigorúan vallásos feleséget keres. Hozomány megkivántatik. Megkeresések „Özvegy“ jelígre e lap hirdetési osztályához.

* Házasságot előkelő körökben diszkrétan közvetít Hegedűsné, Garay-utca 9.

* Hajó és vasutállomáshoz közelfekvő pestmegyei nagyközségben, az izr. hitközség tulajdonát képező, előszoba, két szoba, konyha, élestar, rituális fürdőszoba és szép veteményes kertből álló lakás vallásos izr. magyar családnak (más nemzetiség kizárva) jutányosan kiadó. Cím e lap hirdetési osztályánál.

A legjobb sikerrel készített elő

magánvizsgákra ZSOLDOS Tanintézet VII., Dohány-utca 84. József 124-77
A középiskola összes tananyaga megrendelhető.

Hajszálakat Hölgyek arcáról, karjáról, végleg kiirtja felelősséggel „Miracle“ törvényesen védett módszerrel Pollák Sarolta kozmetikai intézete Andrássy-ut 33. I. Párizsi áruházal szemben. Ártalmatlan, fájdalom nélküli kezelés. Rögtöni hatás. Vidékre a szert utasítással diszkrétan küldi. Szépségápolás, Arcgőzölés, arcmasszázs. Szeplők, pattanások, miteszerek, összes szépségápolás kezelés. A kurzusok szükséges szerek szállításával. Fogad 9-6-ig. 15 évi működés. Érdeklődésekre válasz.

Sirkövek Löwy József sirkőraktárban Budán II., Fő-utca 88.
(Saját házában.)
Közismert jutánvos árak és szolid kiszolgálás. :: Mintakönyv díj- és bérmentesen. Telefon: 146-99.

SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK.

R. A. Veszprém, 1919. nov. 15-én jár le.

NAPTÁR.

(Vasárnap 1919. március hó 30-ika.) 5679. Veador hó 28-ika. Hétfő 29-ike. Kedd Nisan hó elseje. Róschódes. Szerda 2-ika. Csütörtök 3-ika. Péntek 4-ike. Szombat 5-ike. Hetiszidra: „Szazria“ Mózes IV. könyvének 12., 13. fejezetei). Haftóra: Veis bó... Királyok II. könyvének 4-ik fejezet utolsó 3 verse, valamint az 5. fejezete).

PÁLYÁZATOK.

Hódmezővásárhelyi chevra kadisa.
PÁLYÁZAT.

A hódmezővásárhelyi chevra kadisánál egy **sameszi** állás betöltendő.

Az illető kötelessége lesz a halottak körüli összes rituális szokások és eljárások, valamint a pénzbeszedés végzése. Azonkívül az illető kellemes és jó hangu ba' tefilah, sochet, ubodek vekoreh kell, hogy legyen. Fizetés évi 2400 korona készpénz, 400 korona lakbér, fél sechita és a szokásos mellékjövedelmek. Pályázók három elismert rabbitól való kabólot tartoznak felmutatni.

Pályázatok, melyekben életkort, családi állapotot, eddigi működést igazolni kell, Steiner Ferenc chevra-elnök urhoz f. hó 30-ig nyújtandók be.

Az állás azonnal elfoglalandó.

Hódmezővásárhely, 1919. március 12.

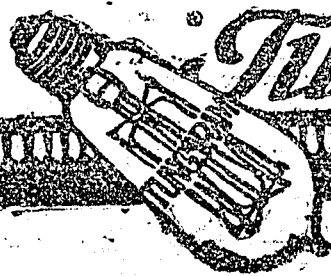
Az előjáróság.

ZSÁKOK malom és ipari célra leg-
nagyobb beszereshetők
HEINER JENŐ ÉS TÁRSÁ cégnél
V., Perczel Mór-utca 4. szám. Telefon 119-74.

**Templomi aranyhímzéseket, proches tóra-
köp nyí, stb. készít művészies kivitelben**
Herz Emma aranyhímző-műterme. Arany
érdemkereszt tulajdonosa stb.
Budapest, Kossuth Lajos-utca 3.

KITUNÓ KÖSER HÁZI KÖZTY!
Csakla Házia libasírral készült ételek egy órában, mint
vacsorára felszolgálatnak „TOCH“ husztöldekkel
kapcsolatos éttermekben. Házli sütőmennyek.
KIRÁLY-UTCA 2. — ANDRÁSSY-UT 60.

Stimulium-Drótkümpo

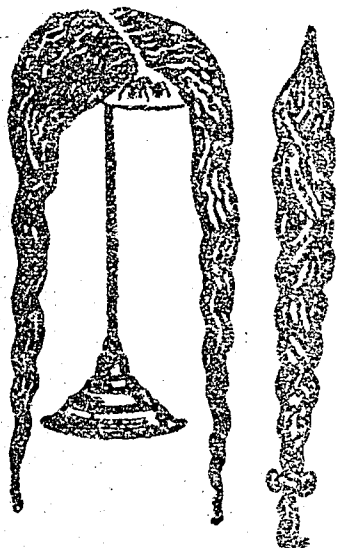

BRILLIÁNSOKAT, gyöngyöket, használt színeket
vesznek bármilyen mennyiségben áron
Székely Emil ékszerüzlete, VII., Király-utca 11. sz.
— Teréztemplommal szemben. Címre kérem megjelölni. —
Telefon: József 105—35.

GOLDNER képkéretező

BUDAPEST
V., Széllő-körút 4. szám.

Használt és új pénzszekrényeket
tűzmentes órányaszékényeket
legolcsóbban szállít Budapesti pénzszekrény gyári raktár
Budapest, Bálvány-utca 6/E. Telefon 64—81.

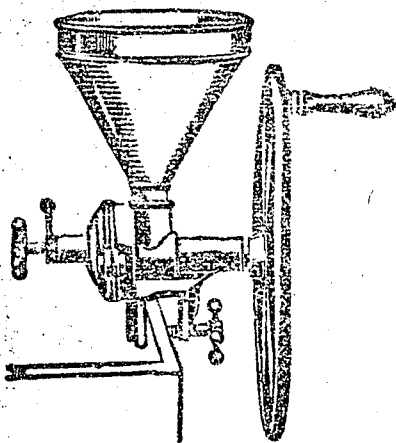

Visó és Grünfeld

Hajgyártás,
parókakészítés
és bulkereskedelem
BUDAPEST, IV. KER.,
ANKERKÖZ 12.
(Anker-palota.)

Nagy raktár kész hajfonatok, (csofok), parókák, (trans-
formációk) és minden e szakmába vágó munkákban.
Elvállal mindennemű HAJMUNKÁT, (kihullott hajból is)
a legjutányosabb árak mellett. Vidéki megrendelésnél
egy zárt levélben egy kis hajminta beküldése elegendő.

Amerikai „TEXAS” kézidaráló

A „Texas” gyorsdaráló a jelenkor
legjobb és legolcsóbb darálója, min-
denféle magot, kukoricát, búzát,
zabot, árpát stb. megőröl. Ára
darabonként 136 kor. 47 fill.
Csomagolással és bérmentve oda, száll-
lítva. — Rendelésnél 20 kor. előleg
küldendő. Árjegyzék ingyen és
bérmentve. — Kapható. —

KIRÁLY ALAJOS utóda
KIRÁLY SÁNDOR cégnél
Budapest, Felsőerdősor-utca 6.

SZÉPIRÁSI TÁPOLYAN művészi ten-
gely mellett, mindenre készített
és a legolcsóbb áron is megkapható és mindenre
Buda-pest 10—12-ig és 4—6-ig. ALAJOS, Andrássy-út 24. sz. em.

LOHR MARIA — KONFUSZ

a főváros első és legrégibb vegytisztító-
és kecmefestő-gyári-intézete.
Hely: Buda-pest, VIII., Baross-utca 85/E. Tel.: Nád 1-37
Fiókák: I., Fő-utca 27. IV., Eszék-utca 6. Kecskeméti-utca 14.
VI., Andrássy-út 16., Teréz-körút 30. V., Harmincad-utca 4.
VIII., József-körút 2.

Zálogcédulát, brilliántot, gyöngyöt, drágakövet, aranyat,
ezüstöt, ékszert, régiséget, képet, műtárgya-
kat, régi porcellánt veszek és eladok KERTESZ, órás, ékszerész
Budapest, Király-utca 85. Meghívásra jöjök. Telefon 95—48.

SIREMLÉKEK

Magyarországi 1919. évi.

KOHN ARNOLD

VII., Károly király-utca 13. szám.

Legnagyobb művészeti értékekben gazdag
és kiváló. Személyesen és tan-
ácsosoknál is megtekinthető.

Telefon: 95—48.

Jutarsákok kifogynak! Papírfonalú zsákokat

„kipróbált minőségekben
ajánlok minden célra, azonnali szállításra.

Budapest, V., Arany János-utca 10. sz.

NAGEL ADOLF

Fiókgyárak: Budapest, Fiume, Zágráb.

Telefon: 33-32, 104-10, 104-00, 112-70, 22-22.

Távíratcím: NAGELA.

Kölsönzsákok, kölsönponyvák.

FARKAS szemüveg-
optika

Optikai
cikkok.

mozgószer-
berendezések.

Kérje legutóbban megjelent árjegyzékünket.

Elegáns [N] vendéglő

nyáron át kerthelyiséggel.

NEIGER J.

Ujjonnan berendezve. Izletes jó ételek. Kifűző italok.
Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával külön bejárattal
— díszes szalon. —

BUDAPEST, VI. TERÉZ-KÖRÚT 4. SZÁM.

ZSÁK SCHILLINGER MIKSA

Budapest, V., Rudolf-rakpart 7.

Telefon 45—26, 142—75.

és PONYVA. Zsák- és ponyvakölsönzés.

Fogak

szájpadlás nélkül, rágásra azonnal használhatók.
6 K-tól feljebb. Gyökéreltávolítás fölösleges. 10 évi
jótállással 24 óra alatt készíttetnek, foghúzás teljesen érzéstelen-
ítve. Részletfizetésre is. Rendelés egész nap. Mérsékelt árak.

Dr. HEGEDÜS JAKAB Budapest, VII., Erzsébet-körút 44. I. emelet.

fővárosi fogspeciálista. — Régi, használhatatlan fogsort átalakítok. —

Mielőtt rendelne
fűszer-, festék- és gyarmatárú-cikkeket,
forduljon árajánlatért

STERN HENRIK

nagykereskedőhöz ::

BUDAPEST

VIII., Rökk Szilárd-u. 6.

Telefon: József 52—01.

NEUMAYER FÜLÖP

BUDAPEST, Deák Ferenc-rét 1. szám.

(Erzsébet-lőr sarok.) Telefon 11-21.

Ajánlja díszes felszerelt raktárát mindennemű belföldi és valódi perzsá-
szőnyegek, függönyök, ágy és asztalterítők, takarók és átvétőkben.
Hazai és egyéb gyártmányok. Minták és ajánlatok kívánatra ingyen és
bérmentve.